

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Bc. Václav Hejč

Almužna v duchovním životě:
rozlišování a aplikace

Diplomová práce

Vedoucí práce: Luisa Karczubová, Th.D.

Obor: Katolická teologie

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 10. 4. 2014

.....

Děkuji sestře Luise Karczubové za vedení, inspiraci a trpělivost při vypracování diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 ALMUŽNA V PÍSMU SVATÉM A V DĚJINÁCH SPIRITUALITY	7
1.1 Základní východiska	7
1.2 Písmo svaté jako model našeho jednání.....	10
1.2.1 Almužna ve Starém zákoně	10
1.2.2 Ježíšovo učení o almužně	13
1.2.3 Almužna v apoštolských obcích	15
1.3 Almužna v době církevních otců.....	17
1.4 Vybrané příklady z dějin spirituality.....	24
1.5 Almužna v <i>Teologické sumě</i> Tomáše Akvinského	32
1.6 Almužna v <i>Duchovních základech života</i> Vladimíra Solovjova.....	35
2 ALMUŽNA V DUCHOVNÍM ŽIVOTĚ: ROZLIŠOVÁNÍ A APLIKACE.....	39
2.1 Základy almužny v duchovním životě	39
2.2 Hodnota almužny	45
2.3 Charakteristiky křesťanské almužny.....	50
2.4 Čisté srdce a srdce holedbavé	56
2.5 Almužna zakrývá množství hříchů.....	60
2.6 Almužna bez askeze – bezbřehá náklonnost, nebo lhostejnost.....	61
2.7 Spravedlnost a konkrétní láska.....	65
2.8 Almužna v životě církve	67
2.9 Význam almužny v současném světě.....	70
2.10 Axiomy při udílení almužny	72
2.11 Rozmanitost podob křesťanské almužny	75
ZÁVĚR.....	77
POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	80

ÚVOD

Vladimír Solovjov ve své knize *Duchovní základy života* uvádí, že k obnově náboženského (duchovního) života je třeba si osvojit základní způsoby a úkony, bez kterých není možné se rozvíjet.¹ To je dnes důležité. Atmosféra nezdravého konzumu, která vede ke ztrátě vztahu s Bohem a tím i vlastní identity, vytrácení významu milosrdenství a nezištné štědrosti i do společenství církve. Proto je třeba objasňovat a učit se základům a principům, jež nás uzdravují, obrací dobrým směrem a naplňují pokojem, činí náš život vpravdě lidským a křesťanským. Solovjov zmiňuje tři nejdůležitější: *modlitba* (vztah s Bohem, spojení se zdrojem života), *půst* (vztah k sobě, schopnost střídmého života) a *almužna* (vztah s druhými, schopnost solidarity).

O almužnu jsem se začal zajímat nejen díky setkávání s lidmi, kteří mě prosili o nějaký dar, ale také díky své dřívější službě v charitním centru pro lidi bez domova. Tam jsem se zabýval různými dilematy souvisejícími s možnostmi řešení situací těchto lidí. Postupně jsem se však zamýšlel i nad souvislostí naší dobročinnosti (almužny) a duchovním životem.

Tyto zkušenosti a podněty mě vedly k rozhodnutí zabývat se v diplomové práci právě tímto tématem. Jejím cílem je hlouběji proniknout do tajemství křesťanské almužny, osvětlit její základy, hodnotu a charakter ve vztahu k duchovnímu životu a ozřejmit některé momenty rozlišování a aplikace almužny v současném kontextu a praxi. Podněty této práce pak mohou přispívat k oživení a rozvoji křesťanského života prostřednictvím hlubšího pochopení podstaty a duchovní hodnoty naší dobročinnosti.

Práce je rozdělena do dvou kapitol. V první kapitole je uplatněna teologická metoda *auditus fidei*. Na základě studia pramenů a další literatury zde zachycujeme pojetí almužny v Písmu svatém, v příspěvcích apoštolských a jiných pozdějších církevních otců. Dále některých významných osobností dějin spirituality a na závěr ve dvou významných syntézách západního i východního

¹ Srov. SOLOVJOV, V., *Duchovní základy života*, s. 14.

teologického myšlení, jimiž jsou *Summa theologiae* Tomáše Akvinského a *Duchovní základy života* Vladimíra Solovjova.

Ve druhé kapitole je použito metody *intellectus fidei*. Induktivní metodou chceme proniknout do tajemství křesťanské almužny, ozřejmit její základy, hodnotu, charakter a stručně i do její spojitosti s posláním církve a významu v naší současné společnosti. Rozvineme vybrané momenty rozlišování a podněty, které mohou napomáhat s integrací almužny do celku duchovního života a aplikaci křesťanské almužny v praxi. Užívali jsme přitom různých církevních dokumentů a další literatury spirituální teologie ve vztahu k tématům jednotlivých částí.

Křesťanská almužna je jedním z nejdůležitějších duchovních základů života (vedle modlitby a půstu). Proto má zvláštní význam právě v současné době, kdy může být konkrétním prostředkem uskutečňování a viditelným znamením Božího království mezi námi.

1 ALMUŽNA V PÍSMU SVATÉM A V DĚJINÁCH SPIRITUALITY

V této kapitole si nejprve uvedeme základní východiska. Následně se budeme seznamovat s pojetím almužny v starozákonním období, v učení Ježíše Krista, u církevních otců a u vybraných osobností a hnutí z dějin spirituality. Tuto část završíme stručnou charakteristikou nejvýznamnějších teologických syntéz Tomáše Akvinského a Vladimíra Solovjova.

Jsme si přitom vědomi, že almužna je jednou z rozlišitelných částí celku nerozdělitelného duchovního života. Je jakoby jedna z květin pestré krásy mnoha projevů křesťanské spirituality, lásky a dobročinnosti.

1.1 Základní východiska

Duchovní život – antropologie a spiritualita

Člověk je stvořen k Božímu obrazu a podobě a je mu svěřena účast na péči o stvoření jako správci (srov. Gn 1,26). Narušení tohoto obrazu hříchem vyvolává potřebu o jeho obnovení podle dokonalého obrazu, jímž je Ježíš Kristus (srov. Kol 1,15). On je pravý Bůh a pravý člověk, k jehož obrazu byl člověk stvořen.² Místo vztahu s Bohem se uzavírá do samoty a ztrácí spojení s tím, od koho odvozuje svoji identitu. Jeho bytí se odcizuje ve vztahu k Bohu, k druhým i k sobě samému. Bůh ale ve své lásce tak miloval člověka, že poslal svého Syna, aby obnovil svým vtělením, smrtí a zmrtvýchvstáním v člověku Boží obraz a člověk se skrze Ducha svatého mohl stát ve křtu Božím synem.³

„Duchovní život je život v Duchu a s Duchem svatým.“⁴ Je Božím životem v nás. Duch svatý nám dává vyznávat Ježíše jako Pána a obnovovat v sobě Boží obraz účastí na jeho životě, ve společenství s ním. Skrze Krista, Božího Syna, jsme, nakolik se mu podobáme, syny jednoho nebeského Otce. Duchovní život

² Srov. 2. VAT. KONCIL, konstituce *Gaudium et spes*, č. 22.

³ Srov. CLÉMENT, O. Úvod; in RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 9-18.

⁴ ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 13.

má tedy ráz trinitární. Byli jsme totiž pokřtěni a žijeme ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.⁵

Cílem duchovního života je zbožštění, „dokonalé zduchovnění celého člověka, jeho mysli, vůle, citů, těla“.⁶ Posláním duchovních lidí je pak „zduchovňovat své okolí, společnost a nakonec celý svět“.⁷ Přičemž je důležité, aby právě Duch sám nás učil uvádět v soulad všechny potřeby (tělesné i duševní), hnutí, myšlenky, postoje apod.⁸ Duchovní, duševní a tělesné není v protikladu, ale má být co nejvíce v harmonickém uspořádání každé osoby. Tímto způsobem je každý pokřtěný povolán k osobnímu i společnému realizování duchovního života ve své zvláštní situaci, ve svém životě, v konkrétních dějinných podmínkách, a to i udílením almužny.⁹

Almužna

Všeobecně je dnes *almužna* chápána jako nepatrný peněžní dar, příspěvek člověku chudému, potřebnému. Užívá se také v negativním slova smyslu jako velmi malá odměna za práci. V běžném světském užívání se dnes používají jako její synonyma výrazy *dobročinný* nebo *charitativní dar*, popř. *dobročinnost* nebo *charita* k označení pomoci potřebným (bližním v nouzi).

Český výraz *almužna* se do běžného užívání dostal z křesťanského prostředí. Vychází z řeckého ἐλεημοσύνη. Dnes se už jeví jako archaický, i když se objevují snahy o jeho oživení.¹⁰ Tradičně je v křesťanství *almužna* chápána jako jeden ze tří základních pilířů duchovního života (spolu s modlitbou a půstem) a jako skutek milosrdenství (tělesného i duchovního). V užším slova smyslu je *almužna* považována za určitý materiální dar bližnímu v nouzi z lásky k Bohu.

Almužna úzce souvisí s dalšími aspekty duchovního života, jako například láskou, vztahem Boha a člověka, vztahy mezi lidmi i vztahem k celému stvoření, chudobou a bohatstvím, milosrdenstvím a spravedlností. Pro duchovní život je

⁵ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 17.

⁶ Tamtéž, s. 14.

⁷ Tamtéž, s. 14.

⁸ Srov. tamtéž, s. 14.

⁹ Srov. WEISMAYER, J., *Život v plnosti*, s. 19.

¹⁰ Jednou z takových snah je pastorační akce *Postní almužna* Charity České republiky.

důležité objevovat významy těchto aspektů, nacházet mezi nimi soulad podle požadavků Božího slova a rozlišovat své osobní povolání.

Almužna a chudoba

Zkušenost nás učí o nejednoznačnosti pojetí chudoby, resp. chudých. Udílení almužny souvisí s rozpoznanou formou chudoby. Vztahuje se však ještě více k chudému, k tomu, který prožívá tuto situaci nebo stav. Boží slovo nám v další kapitole poukáže jasně na skutečnost, že Bůh je na straně chudých a pomáhá jim v různých situacích chudobu řešit. Dokonce se s nimi ztotožňuje a vyzývá k účinnému nasazení druhých v jejich prospěch a tím propojuje lásku k Bohu a k bližnímu. Boží milostná láska (*agapé*) zjevená v Ježíši „nemiluje někoho proto, že má na sobě něco dobrého, ale naopak právě proto, že je ubohý a bídny“.¹¹ My nyní máme mít to smýšlení jako On, mít účast na jeho sestupování, sklánění a službě druhým prostřednictvím skutků milosrdenství tělesných i duchovních.¹² Je zřejmé, že existují formy chudoby (negativní), které je potřeba řešit. Na druhou stranu ale jsme vyzváni, abychom byli „chudí“, a tak dosáhli lepšího bohatství. Vysvítá tím určité rozlišení, které se v tradici církve vyjasňovalo a také nám může být vodítkem v našem úsilí.

Hmotná chudoba negativní je nedobrovolnou osobní situací či společenským postavením, proti níž se jako nežádoucí má bojovat. *Hmotná chudoba pozitivní* je dobrovolně přijata, a tak osvobozuje od toho, co brání vztahu člověka s Bohem a druhými. Je evangelijním ideálem, o který se máme podle svého povolání a postavení snažit. Třetí formou je *duchovní chudoba negativní*, která označuje nedostatek pravých lidských dober a hodnot a která obdobně jako první není žádoucí. Poslední je *duchovní chudoba pozitivní*, která v sobě obsahuje pokoru a důvěru v Boha a je základní požadovanou formou chudoby, souvisí s blahoslavenstvím chudých.¹³

Udílení almužny souvisí se všemi formami, přičemž ideálně pojatá almužna rozvíjí žádoucí a eliminuje negativní. Při špatném pochopení formy chudoby, se

¹¹ CONGAR, Y. J., *Za církev sloužící a chudou*, s. 112.

¹² Tamtéž, s. 116.

¹³ Srov. CANTALAMESSA, R., *Chudoba*, s. 6.

kteřou se setkáme nebo kteřou prožíváme, však může dojít k neúčinnému nebo dokonce škodlivému poskytování almužny nejen na straně přijímajícího, ale také dávajícího. Opakem je určitý prospěch na obou stranách ať už v hmotném nebo duchovním smyslu. Proto nás udílení almužny přímo vyzývá k zájmu o chudé, k rozpoznávání příčin a možností řešení jejich nouze ve všech jejích podobách a v neposlední řadě k rozlišování našeho vlastního povolání vyplývajícího z naslouchání Božímu slovu a následování Pána v Duchu svatém.

1.2 Písmo svaté jako model našeho jednání

Není třeba nijak zvlášť dokazovat, že Písmo svaté je základem a vzorem každého křesťana, „posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života“.¹⁴ Proto se nyní pozastavíme nad některými základními starozákonními a novozákonními podněty souvisejícími s almužnou.

1.2.1 *Almužna ve Starém zákoně*

Hebrejšťina nemá pro almužnu zvláštní výraz. V Septuagintě (dále jen LXX) se s výrazem ἐλεημοσύνη můžeme setkat v různých významech: jako spravedlnost (hebr. מִשְׁפָּט), ať už Boží (srov. Žl 24,5; Iz 59,16) nebo lidská ve smyslu náležité odpovědi člověka Bohu (srov. Dt 6,25; Dt 24,13; Iz 28,17), někdy jako milosrdenství člověka k bližnímu (hebr. רַחֲמִים; srov. Gn 47,29). Výslovným motivem pro pomoc druhým lidem je prvotní Boží jednání (srov. Ex 22,20n; Dt 10,19; Dt 24,17n).¹⁵

Almužna byla povinností podle Zákona, jenž tak pomocí pro ni stanovených forem zajišťoval život chudým a potřebným, zejména sirotkům, vdovám a cizincům. Mezi tyto starobylé formy patří např. přikázání nechat část úrody pro ty, kdo přijdou sbírat klásky nebo paběrkovat po sklizni (srov. Lv 19,9-10; Dt 24,20n) nebo odevzdávání desátku každého třetího roku ve prospěch

¹⁴ Srov. 2. VAT. KONCIL, konstituce *Dei Verbum*, č. 21.

¹⁵ Srov. WIÉNER, C., *Almužna*, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 5.

bezzemků, tj. levitů, cizinců, sirotků a vdov. Přitom je zajímavé spojení tohoto skutku s Božím požehnáním (srov. Dt 14,28n). Můžeme si všimnout i toho, že Hospodin svému lidu přímo přikazuje štědrost vůči chudým bratrům, kteří budou v zemi Izraele stále: „Potřebný ze země nevyumizí. Proto ti přikazuji: Ve své zemi ochotně otvírej ruku svému utištěnému a potřebnému bratru“ (Dt 15,11). Tato štědrost a ohleduplnost vůči chudým je také součástí slavností, což odkazuje na její náboženskou motivaci (srov. Dt 16,11.14).¹⁶

Nedodržování těchto přikázání v dějinách Izraele kritizovali proroci, kteří v různých kontextech poukazovali na souvislosti mezi nepříznivou situací Izraele a jeho nevěrností, nespravedlností a nemilosrdným jednáním s bližním v nouzi. Na základě Božího pověření vyzývají ke konání dobra zvláště vzhledem k těmto potřebným (srov. Iz 1,17). Izajáš také vztahuje jednání s chudými do souvislosti s pústem podle Pánova přání (srov. Iz 58,2-10). Jedná se o velmi působivý text, který objasňuje provázanost vztahu člověka k Bohu, k sobě a bližnímu. Púst má být spojen s vnímáním potřeb bližního a aktivním nasazením se v situacích nespravedlnosti a nouze. Proroci také objasňují, že takové spravedlivé jednání je podmínkou Hospodinovy ochrany a zachování Božího příslibu (srov. Jer 7,5-7) a je spojeno s odměnou života (srov. Ez 18,7). Upomínají (srov. Jer 22,3; Zach 7,10) a napomínají lid, když neplní tato přikázání (srov. Iz 10,1n). Jednání s potřebnými je součástí Hospodinova soudu se svým lidem (srov. Mal 3,5). Hospodin je však zároveň spravedlivý i milosrdný. Svůj lid nikdy neopouští, je věrný smlouvě, smilovává se, prokazuje mu milosrdenství, třebaže jej někdy spravedlivě trestá za jeho hříchy. Oproti spíše sociálnímu významu almužny v Zákoně se u proroků rozvíjí i její duchovní rozměr.

V mladších knihách SZ se výraz *almužna* objevuje častěji a jeho význam se ustaluje. Označuje konkrétní jednání, hmotnou pomoc potřebným, dobročinnost vůči bližnímu, která není jen lidumilným gestem, ale napodobuje prvotní Boží dobrodiní a milosrdenství vzhledem k člověku. Zmíněna je souvislost našeho vztahu k druhému se vztahem druhých k nám (srov. Př 19,13) a naší štědrosti

¹⁶ Srov. WIÉNER, C., *Almužna*, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 5.

s naší vlastní situací (srov. Př 28,27). Almužna se stává jednou ze základních součástí židovské zbožnosti. Smilování nad nuzným je ztotožňováno se vztahem k Bohu (srov. Př 19,17). Souvisí i s odpuštěním hříchů (srov. Dan 4,24; Sir 3,30). Almužna je ztotožněna s obětí přinesenou Bohu (srov. Sir 35,2), u něhož si člověk zjednává přízeň (srov. Žl 41,2-4; Př 14,21).¹⁷

Krásná slova o prokazování milosrdenství bližnímu v nouzi předává stařec Tobiáš svému synovi. Vyjadřují vztah k bližnímu, vztah k Bohu, kolik i jak má být almužna dáována, jaká jsou zaslíbení pro toho, kdo dává:

Ze svého majetku dávej almužnu. Nikdy neodvracej tvář od chudého a Bůh neodvrátí od tebe tvář svou. Almužnu vyměřuj podle své hojnosti; budeš-li mít mnoho, dávej víc, budeš-li mít málo, dávej méně, ale neváhej almužnu dát. Tak si založíš pěkný poklad pro den nouze. Neboť almužna osvobozuje od smrti a nedopouští vejít do temnoty. Almužna je cenný obětní dar pro všechny, kdo jej dávají před Nejvyšším. [...] Svůj chléb dávej hladovějícím a nahým svůj oděv. Ber ze všeho, čeho máš hojnost, a dávej almužnu; a když dáváš almužnu, neměj v očích lítost (Tob 4,7-11.16).

Slova Tobiášova průvodce, anděla Rafaela, dále poukazují na rozvíjející se duchovní význam almužny:

Lepší je modlitba s postem a almužna se spravedlností než bohatství s nespravedlností. Lepší je dávat almužnu než hromadit zlato. Almužna zachraňuje od smrti a očisťuje od veškerého hříchu. Kdo dávají almužnu, budou nasyceni životem (Tob 12,8-9).

Z textů Písma svatého je tedy zřejmý příklon Boha k chudým. Je však možné najít i poučení, která implikují potřebu určitého rozlišení. Není potřebný jako potřebný, chudý jako chudý. Je nutno moudře a někdy trpělivě zvážit formu pomoci. Chudoba může být následkem vlastního špatného a svévolného jednání (srov. Př 13,25; 21,17) nebo lenosti (srov. Př 6,6-11; 10,4-5; 13,4; 29,19b). Narážíme tak nejen na negativní chudobu hmotnou, ale i duchovní, která vyžaduje spravedlivé jednání – určitou formu almužny – ve formě povzbuzení, napomenutí, odmítnutí pomoci nebo i potrestání. Bůh se také nezdráhal spravedlivě napomínat a vyčkávat na příhodnou chvíli s pomocí svému lidu.

¹⁷ Srov. WIÉNER, C., Almužna, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 5-6.

Ovšem je třeba podle Božího příkladu vždy směřovat k většímu dobru potřebných. Spravedlnost a milosrdenství jsou u Boha v harmonickém souladu, jemuž se my ve svém jednání neustále učíme a více či méně přibližujeme.

1.2.2 Ježíšovo učení o almužně

Evangelisté nám představují Ježíše Krista, Božího Syna, a jeho učení jako vzor k následování a napodobování. Ve vztahu k almužně sice nezaznamenávají žádnou Ježíšovu definici almužny, ale zachycují jasně jeho učení.

Ježíš ve svém veřejném působení od počátku vědomě navazoval na starozákonní poselství (srov. Lk 4,16-21). Přináší ale i obnovu Zákona a Boží přikázání naplňuje novým smyslem (srov. Mt 5,17), uvádí nás do nového synovského vztahu s Bohem – Otcem (srov. Mt 5,48; Lk 6,36). Ježíš ve vztahu k Otci je základem naší víry, naděje a lásky. Jeho život, učení a dílo je vtělením a dokonalým vyjádřením Boží lásky, která je přítomná v srdci věřících působením Ducha svatého.¹⁸

Ježíš při svém Kázání na hoře navazuje na tři základní pilíře židovského náboženství a naplňování spravedlnosti Zákona – almužnu, modlitbu a půst (srov. Mt 6,1-18; Tob 12,8). Prohloubením našeho vztahu k Bohu Otci Kristus prohlubuje i požadavek na naše jednání, protože tento vztah zakládá naši identitu a naše skutečné bohatství.

Dejte si pozor, abyste nekonali dobré skutky okázale před lidmi, jinak nemáte odplatu u svého Otce v nebesích. Když tedy dáváš almužnu, nevytrubuj před sebou, jak to dělají pokrytci v synagógách a na ulicích, aby je lidé velebili. Amen, pravím vám: Ti už svou odplatu dostali. Když však dáváš almužnu ty, ať neví tvoje levice, co dělá tvoje pravice, aby tvoje almužna zůstala skrytá, a tvůj Otec, který vidí i to, co je skryté, ti odplatí (Mt 6,1-4).

Náš duchovní život souvisí s tím, jak konáme dobré skutky (naplňujeme spravedlnost). Máme totiž tendenci se jimi chlubit před lidmi, konat dobročinnost pro vlastní obdiv a slávu před lidmi, hledat odplatu od lidí. Takové holedbavé jednání vlastně nakonec člověka odvrací od sebe samého, neboť ho odvrací od

¹⁸ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby*, s. 89.

Otce, proto tím už svou odplatu získáváme. Naopak nezištné jednání, v němž člověk nehledá svůj prospěch a odplatu od lidí – almužny, které svěruje ve skrytu Otci, i kdyby byly veřejně udělené, zjednávají odplatu u Otce, uvádějí do bohatství synovského vztahu a identity (srov. Lk 6,35).

Naším pravým pokladem je Bůh a spása, obnovení obrazu, k němuž jsme byli stvořeni, přebývání v plnosti Božího života. Sloužíme-li Bohu, jsme Boží synové. Pokud sloužíme věcem, jsme jejich otroky a majetnicky se uzavíráme do samoty (srov. Mt 6,19-24). Náš každodenní vztah k věcem a k lidem je pak utvářen buď svobodou Božích synů od nadbytku i nedostatku nebo úzkostí člověka, který pro starosti o život nedůvěruje lidem ani Bohu (srov. Mt 6,25-34).

Ježíš při udělování almužny vyžaduje pozornost a vnímavost vůči každé potřebě bližního a prosbě o pomoc. V kontextu slov o odplatné spravedlnosti tím překonává zákon úměrnosti vedoucí ke zlu zákonem milosrdenství (Mt 5,42; srov. Lk 6,30). Přitom podobně, jak stojí ve Starém zákoně, upozorňuje na skutečnost, že chudí budou vždy mezi námi (srov. Mt 26,11; Dt 15,11) a budou výzvou i ke zdánlivě marnotratné křesťanské pomoci – almužně, která bude provokovat jinak uvažující a jednající okolí (srov. Mk 14,4; Mt 26,8).¹⁹

Následovat Krista znamená ochotu rozdávat bez zarmoucenosti a zbytečných obav to, co mám, jako almužnu (srov. Lk 18,22n; Mt 19,21n). Křesťan ve svém jednání následuje a zjevuje velkorysost Krista (srov. 2Kor 8,9). Podle příkladu chudé vdovy tomu nemusí zabránit ani vlastní nedostatek (srov. Mk 12,42-44).

Opravdová štědrost navenek nejen odhaluje vnitřní život, ale také jej očišťuje: „Raději dejte to, co je v mísách, jako almužnu, a pak vám bude všechno čisté.“ (Lk 11,41). Almužna zviditelňuje milosrdenství. Udílením almužny proudí naším srdcem milosrdenství, očišťuje nás od hříchů a zpodobuje s Otcem.

Je zřejmé, že almužna je Ježíšovým požadavkem na každého křesťana, jímž následujeme svého Pána, uskutečňujeme své bytí v Synu a naplňujeme ve vzájemném bratrství vztah s Otcem. V dobrodiní napodobujeme toho, který jediný je dobrý (srov. Mt 19,17) a dárce všeho dobra. V bližních se setkáváme se

¹⁹ Srov. WIÉNER, C., Almužna, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 6.

samotným Kristem: „Cokoli jste udělali pro jednoho z těchto mých nejposlednějších bratří, pro mne jste udělali.“ (Mt 25,40; srov. Mt 25,31-46). Opravdové křesťanské pomoci a almužny se proto chudým dostává jen ve spojení s Boží láskou, zjevenou v Ježíši Kristu.²⁰

1.2.3 Almužna v apoštolských obcích

Apoštolské obce následovaly odkaz svého zakladatele a v síle Ducha svatého seslaného o Letnicích se snažily pokračovat ve svěřeném poslání. Apoštolové křesťany povzbuzovali k obrácení, k víře, k bratrskému životu, k lásce mezi sebou navzájem i k Bohu.²¹ Propojenost jednotlivých složek poslání církve – hlásání evangelia, slavení eucharistie a účinné lásky projevující se vzájemnou solidaritou – je z některých textů zřejmá (srov. Sk 4,42-47).

Ve společenství církve vyvstávala sounáležitost eucharistie s bratrským dělením se o vlastnictví (srov. 1Kor 11,20nn). Krystalizovalo také rozlišování pravosti křesťanské lásky a praxe podle vztahu k chudým: „Jestliže má někdo majetek a vidí, že jeho bratr je v nouzi, ale zavře před ním svoje srdce – jak v něm může zůstat Boží láska?“ (1Jan 3,17). Připomeňme také Jakubovu výzvu bratřím o významu konkrétních skutků plynoucích z víry a reagujících na zabezpečení základních životních potřeb bližních (srov. Jak 2,14-17).

Projevování lásky vůči svým bratřím a sestrám je nezbytnou součástí života křesťana a významným zjevujícím svědectvím o Boží lásce, kterou jsme poznali a v níž žijeme (srov. Jan 13,34n). V solidaritě vůči chudým a trpícím, kteří vždy s nadějí přicházeli k místům setkávání křesťanů, se nemusíme zastavovat ani tehdy, když nemáme hmotný majetek, protože naším bohatstvím jsou všechny Kristovy dary (srov. Sk 3,6).

V křesťanských komunitách vyvstávaly různé problémy, které souvisely s majetkem a vzájemnou pomocí. Požadavek radikálního zřeknutí se majetku neznamenal žít v hmotné chudobě a odkázanosti na druhé. Bylo třeba si stále

²⁰ Srov. WIÉNER, C., Almužna, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 6.

²¹ Srov. DUMEIGE, G., Dějiny spirituality, in DE FIORES, S. a T. GOFFI, *Slovník spirituality*, s. 165.

obstarávat prostředky k životu prací a získávat vlastnictví, jehož účelem však bylo konání dobra a pomoc chudým (srov. Ef 4,28). Skutky apoštolů se zmiňují také o lidech, jejichž hojné udílení almužen bylo spojeno se vztahem k Bohu, s modlitbami a mělo jistý význam pro spásu nejen vlastní, ale i druhých (srov. Sk 9,36; 10,2.30-31.48).

Vzájemná pomoc se neuskutečňovala jen v rámci jednotlivých křesťanských obcí, ale také mezi obcemi navzájem prostřednictvím sbírek. Almužna může být projevem jejich jednoty a výrazem jejího hlubšího významu. To vyjadřuje Pavel, když označuje sbírku pro církevní obec v Jeruzalémě za posvátnou službu (srov. 2Kor 8,4; 9,1.12n). Vzájemná solidarita prostřednictvím sbírek pro něj byla znamením společné účasti na jednom Těle Kristově (srov. Sk 11,29; Gal 2,10; Řím 15,26n; 1Kor 16,1-4). Pavel se zanícením jemu vlastním přednáší Korint'ánům slova o účinné vzájemné lásce (srov. 2Kor 8-9), skrze niž je oslavován Bůh po vzoru štědrosti samého Krista. Jejím prostřednictvím se projevuje určitá rovnost mezi bratry. Pavel zde také povzbuzuje ke štědré, radostné a svobodné dobročinnosti: „Kdo rozsévá skoupě, skoupě bude také sklízet, a kdo rozsévá požehnaně, požehnaně bude také sklízet. Každý ať dá podle toho, jak se sám u sebe rozhodl, ne s těžkým srdcem a proti své vůli, protože Bůh miluje radostného dárce“ (2Kor 9,6n).²²

Na závěr můžeme konstatovat, že almužna měla v apoštolských obcích, v počátcích existence církve, nepochybně velmi významné místo. V novozákonních spisech nacházíme mnoho textů, které přímo i nepřímo zdůrazňují povinnost přispívat na chudé, ať individuálně nebo prostřednictvím společné organizované charitní činnosti církve. Prvotní křesťanské společenství to uskutečňovalo v úzkém spojení s eucharistií a hlásáním Božího slova. Vztah k chudému člověku byl založen na nezasloužené Boží lásce k člověku projevené v Ježíši Kristu, který se pro nás stal chudým, abychom my mohli zbohatnout z jeho chudoby (srov. 2Kor 8,9; Flp 2,1-11). Almužna má významné místo

²² Srov. WIÉNER, C., Almužna, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 6-7.

v duchovním životě Kristova učedníka i celého křesťanského společenství, pro něž je vše nezaslouženým Božím darem a milostí. Almužna není jen vnějším záslužným skutkem zbožnosti. Je synovskou a bratrskou účastí na Kristově lásce v Duchu svatém, jíž se připodobňujeme milosrdenství Otce.

1.3 Almužna v době církevních otců

Kázání a učení církevních otců je pro nás velmi inspirativní. Zakládají se na Božím slově. Rozmanitým způsobem je vykládají, aktualizují a rozvíjí přitom také některé praktické aspekty almužny.

Apoštolští otcové

Apoštolští otcové řeší obdobné otázky, jimiž se zabývají v apoštolských obcích. Křesťané a nově založené křesťanské církve v Palestině, Sýrii, Malé Asii a Římě jsou povzbuzovány ve víře v Krista a k životu podle jeho přikázání včetně jednání vzhledem k potřebným bližním a udílením almužny.

Nacházíme u nich pobídky k milosrdenství a štědrosti vůči potřebným, motivované především vděčností za štědrost a dobrodiní Boha Otce a za vše, co pro naši spásu vykonal Ježíš.²³ Objevují se však také výzvy k obezřetnosti a rozvážnosti v dávání almužny, neboť ne každý ji skutečně potřebuje a pak je spíše ke škodě: „Nechť vlhne potem ve tvých rukách almužna, dokud nepoznáš, komu byla dána.“²⁴ Pro dávajícího ale není snadné vždy rozlišit pravost potřeby a jeho srdce i mysl může být namísto radosti naplněno neklidem: „Neuvažuj, komu dáš a komu nikoli. Bůh chce, aby jeho dary patřily všem. Kdo přijímají tyto dary, budou se zodpovídat Bohu, proč a co dostali. Kdo je přijímají předstírajíce nouzi, budou potrestáni. Kdo tedy dává, nenese vinu.“²⁵ Neuvažování neznamena, že člověk má dávat bez rozlišování i tomu, u koho je zjevná falešná potřeba nebo u koho by daná forma almužny byla ke škodě. V případě, kdy to není jisté, se nemá zatížit zbytečným dilematem, které by

²³ Didaché, I,5; in *Druhá patristická čítanka*, s. 8. Srov. KLEMENT ŘÍMSKÝ, II. list sv. Klementa Korinťanům, I,3; in *Druhá patristická čítanka*, s. 77.

²⁴ Srov. Didaché, I,6; in *Druhá patristická čítanka*, s. 8.

²⁵ Hermův pastýř, II.příkaz,4-6; in *Třetí patristická čítanka*, s. 56.

v jeho nitru způsobilo zmatek, rozmrzelost i hněv. V takové situaci je lépe dát a nechat soud o té situaci na Bohu, který vidí i to, co je skryté.

Almužna je také významnou součástí pokání, očisťuje od hříchů naše srdce a obnovuje vztah s Bohem.²⁶ Nestřídmost a lakota bohatých vede naopak ke škodě duše i těla jak u nich samých (přejídáním), tak u potřebných (nedostatkem). Taková situace nemá jen aktuální, ale eschatologické důsledky.²⁷

Almužna má určitý význam v životě církevní obce, jak nám dokládá např. *List Korint'ánům* od Klementa Římského. Římský biskup reaguje na jisté rozbroje v obci a nejprve připomíná věřícím původní řádný stav: „Raději jste dávali, než přijímali. [...] Nikdy jste nelitovali svých dobrých skutků a vždy jste byli připraveni k dobrému skutku.“²⁸ Pak ale mezi ně vešla žárlivost a závist, což způsobilo zmatek a rozdělení. Proto se Klement snaží povzbudit k dosažení žádoucího stavu. Připomíná příklady z dějin Božího lidu včetně výzev a kritiky proroků, kteří vyzývali k pokání jako cestě očisty od hříchů. S tím souvisela i náprava jednání vzhledem k utiskovaným, sirotkům a vdovám.²⁹ Ve vztahu k víře a zbožnosti zdůrazňuje význam pohostinnosti a připomíná Ježíšova slova o vzájemné dobrotě, trpělivosti a laskavosti.³⁰ Lidské společenství je tělem v Kristu Ježíši, kde každý má své místo podle milosti (srov. Řím 12,5) a kde: „Silný pečuj o slabého, slabý měj v úctě silného. Bohatý buď štědrý k chudému. Chudý dobrořeč Bohu, že dal bohatému, poněvadž jeho prostřednictvím dostáváš, když máš nedostatek.“³¹ Bůh byl totiž první, kdo nám prokázal a prokazuje dobrodiní. Křesťanská láska je tím, co nás přimyká k Bohu, láska přikrývá množství hříchů, je trpělivá, není v ní nic holedbavého, vede ke svornosti a pokoji.³²

²⁶ Srov. KLEMENT ŘÍMSKÝ, II. list sv. Klementa Korint'ánům, XVI,4; in *Druhá patristická čítanka*, s. 83.

²⁷ Srov. Hermův pastýř, Vidění III., IX,1-6; in *Třetí patristická čítanka*, s. 49.

²⁸ KLEMENT ŘÍMSKÝ, List sv. Klementa Korint'ánům, II,1.7; in *Druhá patristická čítanka*, s. 43.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 45.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 46-47.

³¹ Tamtéž, s. 57.

³² Srov. tamtéž, s. 62.

Almužna u pozdějších církevních otců

Křesťanství je v antickém světě nejprve pronásledováno jako nežádoucí. Svým jednáním a vztahem k potřebným však podává svědectví okolnímu světu o své víře. Následně se vyrovnává s novou situací, kdy je za císaře Konstantina ve 4. století uznáno za státní náboženství. Společenství křesťanů se masově šíří, což má vliv i na určité ochabování v naplňování evangelijních požadavků. Biskupská pastorační horlivost otců založená na pravé křesťanské nauce a lásce k Bohu i lidem je vede k povzbuzování věřících i církevních obcí ve vzájemné lásce i lásce ke všem potřebným a chudým. Následně vybrané příklady³³ nám poodhalí, že hlas církevních otců (západních i východních³⁴) jednoznačně zdůrazňoval nezbytnost vzájemné solidarity. Za tím účelem hledali motivaci k udílení a význam almužny.

Významným spisem je psaná řeč *Který boháč bude spasen?* od **Klementa z Alexandrie** († 215?) o vztahu člověka k bohatství a nakládání s ním. Je výkladem evangelijního textu o Ježíšově rozhovoru s bohatým mladíkem (srov. Mt 10,17-31). Tento text byl hojně komentován a různě vykládán. Klement hledá jeho duchovní smysl. Odhaluje nám problematičnost pouze doslovného chápání bohatství jako něčeho negativního a radikální chudoby jako něčeho pouze pozitivního. Jen ten, kdo má majetek, může naplňovat i Ježíšovy výzvy k solidaritě s chudými. Majetek sám o sobě není špatný, záleží na tom, jaký vztah k němu člověk má a jak jej užívá. To předpokládá poznání Boha a čistotu srdce od vášní (lpění na majetku a pohrdání druhými). Tak člověk může užívat majetek k svému duchovnímu prospěchu a k pomoci bližním. Zbavovat se je tedy třeba především jiného našeho „vlastnictví“, totiž špatných vášní. I kdyby se člověk zbavil celého vnějšího majetku, a ne zhoubných vášní, nic mu to neprospěje. Také materiální chudoba není cílem sama o sobě. Materiální bohatství nebo chudoba jsou jen prostředky k dosažení pravého cíle – věčné spásy, Božího království. Nespravedlivý majetek je takový, který někdo vlastní sám pro sebe,

³³ Vybírali jsme z textů v českých překladech.

³⁴ Tomáš Špidlík se zmiňuje o tom, že se skoro všichni hlavní (východní) církevní otcové vyjadřují přímo či nepřímo k almužně. Srov. ŠPIDLÍK, T., *Spiritualita křesťanského Východu*, s. 219.

jako by patřil jen jemu. Naopak spravedlivým je možné jej učinit tím, že je považován za společný a rozdává se z něj potřebným. Klement dále pobízí k opatrnosti při posuzování, kdo je hoden daru a kdo ne. Pokud je nejisté kvůli neznalosti, zda-li si to daný člověk zaslouží nebo ne, je lepší dát. Připomíná, že náš dar má být udílen každému, kdo prosí (srov. Lk 6,30), bez reptání nebo mrzutosti, protože „Bůh miluje radostného dárce“ (2Kor 9,7). Při úsilí o spásu, získání bohatství před Bohem a očištění duše od nepravého vlastnictví upozorňuje Klement na nutnost vytrvalosti až do konce, pomoci Boží, modlitby, podpory druhých, upřímného obrácení a dobrého duchovního vůdce.³⁵

Biskup **Eusebius z Cesareje** (265?-339) ve svých *Církevních dějinách* zaznamenává mimo jiné ochotu křesťanů pomáhat ze zbožnosti všem v době hladu, moru a války navzdory tomu, že byli ve 3. století křivě obviňováni a pronásledováni. Když si uvědomíme souvislost tohoto jednání s antickým pojetím vztahu k chudým,³⁶ pak není divu, že křesťané na pohany svými skutky silně zapůsobili. Ti pak velebili Boha křesťanů a uznávali opravdovost jejich zbožnosti. Ovšem realita byla zřejmě složitější a není třeba si vytvářet idealistické představy o svatosti všech křesťanů. Přesto je možné říci, že vedle mučednictví, panenství a vyznávání víry v jednoho Boha a věčný život byla bratrská láska a pozornost k chudým velkými svědectvími křesťanského života.³⁷

Duch křesťanské lásky k bližním se po roce 313, kdy císař Konstantin uznal křesťanství, mohl vtělovat nejen do dalších církevních forem, ale také začal ovlivňovat státní instituce a společenské smýšlení. Na významu nabývaly i rozvíjející se mnišské komunity a dobrovolné aktivity členů šlechtických a císařských rodin.³⁸

Ve 4. století byl v Cesareji biskupem **Basil Veliký** (329?-379). Jeho snahou byla rovnováha mezi niterností mnišství, poslušností Písmu, modlitbou, ruční

³⁵ Srov. KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ, *Který boháč bude spasen?*, s. 18-62.

³⁶ Milosrdenství bylo považováno za slabost: „Soucit je chorobný stav duší příliš poděšených bídou.“ SENECA. *O duševním klidu*, s. 286. A pomoc chudému se měla za neužitečné, dokonce škodlivé jednání: „Špatnou zásluhu si zjednává o žebráka, kdo mu dává co k jídlu a pití, neboť jednak ztrácí, co má, jednak onomu člověku prodlužuje život v bídě.“ PLAUTUS, *Plauti comoediae*, 2,2,64-65.

³⁷ Srov. EUSEBIUS PAMPHILI, *Ecclesiastica Historia*, IX,8.

³⁸ Srov. MESSINA, R., *Dějiny charitativní činnosti*, s. 55-61.

a intelektuální prací a také pohostinností. Byl mimo jiné také zakladatelem charitativních ústavů, které se rozrostly do velkého komplexu, zvaného *Basilias* (město lásky).³⁹ Ve vztahu k almužně se např. zamýšlí nad nerovností mezi bohatými a chudými a nad významem majetku. Almužna je záležitostí spravedlnosti. Boháč se o své statky má dělit s chudým, protože sám je obdržel jako dar od Boha spravedlivého. Bůh chce, aby se o ně dělil, a tak obdržel odměnu dobročinnosti.⁴⁰

V době pronásledování a moru (asi v polovině 3. století) napsal pro povzbuzení štědrosti vůči potřebným pojednání o almužně africký biskup **Cyprián** (210?-258). Spása člověka a materiální potřeby nejsou dvě oddělené roviny. Cyprián pobízí k mezilidské štědrosti na základě Boží štědrosti k nám, k naší vlastní hříšnosti a chudoby před Bohem: „Jaké je to množství velikých darů Božího milosrdenství!“⁴¹ Přičemž s ohledem na situaci odpadlých křesťanů (tzv. *lapsi*) zmiňuje význam našich dobrých skutků na odpuštění hříchů: „Svá poskvrnění můžeme smývat dobročinností.“⁴² Eliminuje obavy o majetek a starost o bohatství ve světě poukazem na bohatství před Bohem: „Krista učíš účastným na svých statcích a On tě učiní spoludědicem v nebeském království.“⁴³ Připomíná tak v úzké souvislosti s evangeliem ztotožnění potřebného bližního se samotným Kristem. Zmiňuje dokonce i určité upřednostnění péče o chudé na úkor zabezpečení bohatství pro vlastní děti, což je ale třeba chápat ve vztahu k dané situaci. Dobré skutky vychází z důvěry v Boha a dokazují upřímnou lásku k Pánu, která se má projevovat konkrétním jednáním vzhledem k aktuálním potřebám lidí kolem (nedostatek základních potřeb, nemoci atd.). Tak se v hmotné pomoci druhým odhaluje charakter niterného duchovního života.

Ambrož (333?-397) ve svém nejvýznamnějším díle *De officiis* píše, že ten, kdo dává, kdo je milosrdný zvláště vůči chudým, stává se podobným nebeskému Otci, který je dokonalý (srov. Mt 5,48). Skutečné štěstí člověka spočívá právě

³⁹ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby*, s. 104-105.

⁴⁰ Srov. BASIL, Homilia, č. 6; in ŘEHÁK, A., *Patristická encyklopedie*, s. 19.

⁴¹ CYPRIÁN, *De opere et eleemosynis*, č. 1; in *Patristická čítanka*, s. 25.

⁴² Tamtéž, s. 25.

⁴³ Tamtéž, s. 53.

v porozumění a štědrosti k chudému.⁴⁴ Ve spise *De Nabuthae historia* upozorňuje na otázku vlastnictví, že stvořený svět je tu pro všechny stejně a že bohatí nemohou požadovat majetek jen pro sebe.⁴⁵ Rozvíjí evangelijní myšlenku, že naše srdce je tam, kde je náš poklad, a dotýká se tak povahy našeho bohatství a chudoby – bohatství vírou, bohatství pro Boha a chudoby od víru vášní a lpění na majetku.⁴⁶ Dále vyzývá bohaté, aby se modlili za své hříchy a spláceli Bohu jeho dobrodiní prostřednictvím potřebných.⁴⁷

Augustin (354-430) nás svým odkazem uvádí do hluboké Kristovy pokory a dynamického obrazu křesťanského života, který je zaměřen na lásku, jíž je Bůh v Nejsvětější Trojici.⁴⁸

O milosrdenství píše, že je „soucítění našeho srdce s cizím neštěstím, soucítěním, které nás pobízí podle možnosti pomoci“.⁴⁹ Uvádí přitom dvě základní podoby – dávání potřebnému a odpuštění litujícímu. Pokud přitom slouží milosrdenství spravedlnosti, je rozumné.⁵⁰

Almužna je pro Augustina projevem milosrdenství, kterým má člověk začínat u sebe tím, že přijímá a uvědomuje si nezasloužené Boží milosrdenství. Má pak vycházet vstříc potřebným, aniž by si museli naše milosrdenství vynucovat. „Chudí jsou pole úrodné, jež vbrzku nese úrodu dávajícím. Chudý je cestou k nebi, kterou se přichází k Otci.“⁵¹ Almužna je Pánovým příkazem, naší povinností. Dáváme totiž z toho, co jsme sami přijali z Božího dobrodiní. Naší dobročinností sytíme v chudém Krista a dosahujeme odpuštění hříchů. „Almužna je lékem hříchů.“⁵² Podmínkou je snaha o nápravu a nesetrvávání v hříšných skutcích. Také kajícnost je plodná, pokud je spojena se skutky milosrdenství. Dobrá je almužna spojená s půstem, ale pokud není možné oboje, pak je lepší

⁴⁴ Srov. AMBROŽ, *De officiis*, 1,36-39; in GROSSI, V. a P. SINISCALCO, *Křesťanský život v prvních staletích*, s. 164-165.

⁴⁵ Srov. AMBROŽ, *De Nabuthae historia*, 3,11-12; in GROSSI, V. a P. SINISCALCO, *Křesťanský život v prvních staletích*, s. 165-166.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 166-168.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 169-170.

⁴⁸ Srov. DUMEIGE, G., *Dějiny spirituality*, in DE FIORES, S. a T. GOFFI, *Slovník spirituality*, s. 169.

⁴⁹ AUGUSTIN, *De civitate Dei*, IX,5.

⁵⁰ Srov. tamtéž, IX,5.

⁵¹ AUGUSTIN, *Sermo*, č. 76; přel. s přihlédnutím k: ŘEHÁK, A., *Patristická encyklopedie*, s. 16.

⁵² AUGUSTIN, *Homilia*, č. 47; přel. v: ŘEHÁK, A., *Patristická encyklopedie*, s. 16.

almužna. Při udílení záleží především na úmyslu. Není správná skrytá almužna s touhou po lidské chvále a naopak, dobrá je i veřejná almužna ke chvále Boha. Má přitom pocházet z poctivě a spravedlivě získaných prostředků, nikoli z podvodů a krádeží.⁵³

Almužnami křesťan dosahuje očištění svého nitra, odpuštění svých hříchů (srov. Lk 11,41). Augustin za tyto almužny považuje vše, co se děje pro užitek a milosrdenství nejen tělesné, ale i duchovní, včetně odpuštění nebo i napravování a opravné trestání viníků. Rozlišuje také užitek potřebného a jeho vůli. Někdy si podle něj sám bývá nepřítelem, když si přeje něco, co mu není k prospěchu. Almužnou pak není plnit jeho vůli, ale zjednávat mu skutečný užitek. Je třeba dávat pozor také na tzv. „páchání dobra“, tzn. neuskutečňovat jen svou vůli a představy nebo příliš násilně řešit situaci.

Augustin také osvětluje vztah mezi duchovním životem a majetkem. Bohatými jsou opravdoví věřící, třebaže nejsou bohatí v tomto světě a jejich bohatství je skryté do příchodu Krista jako plody stromu v zimě do příchodu léta.⁵⁴ V jiném kázání upozorňuje na chamtivost, která se netýká jen touhy získat majetek druhých, ale také úzkostlivého střežení vlastního majetku.⁵⁵

Zaníceným zastáncem spravedlnosti a chudých byl také konstantinopolský patriarcha **Jan Zlatouštý** (344-407). Ve svých kázáních podněcoval k udílení almužny chudým, kteří jsou Kristovými údy, a proto tím uctíváme Kristovo tělo obdobně jako na oltáři: „Naučme se tedy smýšlet o Kristu a uctívat Krista tak, jak si to on sám přeje. [...] Jaký prospěch má Kristus z toho, že je oltář plný zlatých nádob, zatímco on sám hladový umírá venku v osobě chudého?“⁵⁶

Zajímavý postřeh nám v díle *Adversus avaritiam (Proti lakomství)* nabízí **Salvianus z Massilie** (400?-480), který především v době válek nabádal bohaté, aby se dělili o majetek s chudými. Odhaluje u nich chtivost a lakomství pod

⁵³ Srov. Almužna, in ŘEHÁK, A., *Patristická encyklopedie*, s. 11-22.

⁵⁴ Srov. AUGUSTIN, *Sermo*, 36,4; in GROSSI, V. a P. SINISCALCO, *Křesťanský život v prvních staletích*, s. 170-171.

⁵⁵ Srov. AUGUSTIN, *Sermo*, 107,3.7-9; in GROSSI, V. a P. SINISCALCO, *Křesťanský život v prvních staletích*, s. 171-173.

⁵⁶ JAN ZLATOÚSTÝ, *Homilia in Matthaevi Evangelium*, č. 50; cit. podle: POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby*, s. 105-106.

záminkou lásky k dětem. Hromadí údajně majetek pro děti, ale jde někdy až o chorobný cit. Podává duchovní výklad evangelijních slov: „Neshromažďujte si poklady na zemi. [...] Shromažďujte si však poklady v nebi“ (Mt 6,19.20). Poklady pozemské jsou plody žádostivosti a lakomství, poklady nebeské pak zbožnosti a štědrosti. Proto rodiče mají děti vychovávat ve vyrovnané atmosféře důvěry v Boha a konání dobrých skutků. Takové dědictví je pro děti nakonec mnohem lepší než pozemské statky získané lakomstvím a chamtivostí.⁵⁷

Církevní otcové nás obohacují i dnes svým rozlišováním a aplikací evangelijních přikázání do praxe života, včetně různých aspektů udílení almužny. Zdůrazňují, že bohatí jsou jen správci Bohem darovaného majetku a jsou povinni se o něj dělit s chudými. Majetek sám o sobě přitom není špatný. Chudí nejsou lidé méněcenní, ale znamenají přítomnost chudého Krista. Služba chudým v sobě nese aspekt kontempace Krista v chudých. Je také určitou formou bohoslužby a má být v souladu s bohoslužbou v chrámu. Proto jsou chudí na rozdíl od pohanského smýšlení chápáni pozitivně. Tomu však neodporuje, že je třeba zvažovat formu našeho milosrdenství, protože forma almužny má odpovídat skutečné potřebě. Almužna má dopad u dávajícího i obdarovaného, v sociálním i osobním životě. Je spojena s osobním vztahem k Pánu, s askezí, s odpuštěním hříchů a pokáním.

1.4 Vybrané příklady z dějin spirituality

Učení o dobročinnosti, almužně a jejím rozdělování se po patristickém období až do moderní doby ve své podstatě příliš neměnilo. Duchovní život a pojetí almužny byly ovlivňovány různými faktory, na něž reagovaly výraznější osobnosti. Tito Boží služebníci nás i dnes mohou doprovázet při našem tápání v duchovním životě a rozlišování. Z nezměrného bohatství vybíráme několik příkladů: František z Assisi a františkánská spiritualita, Devotio moderna

⁵⁷ Srov. SALVIANUS Z MASSILIE, *Adversus avaritiam*, I,2,8; in GROSSI, V. a P. SINISCALCO, *Křesťanský život v prvních staletích*, s. 173-176.

a Tomáš Kempenský, Ignác z Loyoly a ignaciánská spiritualita, František Saleský a obnova laické spirituality, Matka Tereza a Abbé Pierre.

František z Assisi a františkánská spiritualita

V reakci na určité zbohatnutí církve díky spojení se světskou mocí a zvlažnění vztahu k chudým se objevuje hnutí pro chudé, které se zakládalo na prohloubeném vnímání Kristova lidství, úctě k němu, askezi a kontemplaci.⁵⁸ Základem je touha žít podle evangelia v duchu chudoby Kristovy. To znamenalo také prohloubení vztahu k chudým. Mezi nejvýznamnější postavy patřil František z Assisi (1182-1226), syn zámožného obchodníka, který se rozhodl pro následování Krista v chudobě. Z jeho života a odkazu je zřejmý silný příklon nejen k chudým a trpícím, ale také k samé dobrovolně zvolené radostné chudobě. „Kde jsou chudoba s radostí, tam není ani žádostivost, ani lakota.“⁵⁹ Vnímá v chudých intenzivně přítomnost Krista chudého, trpícího a ukřižovaného a sám se snažil kráčet radikálně v jeho stopách. Služba chudému pro něj byla bohoslužbou. Připomínal a zdůrazňoval očistný význam almužny pro duši a její odplatu u Pána.⁶⁰

Tyto a podobné další podněty, které utvářely tzv. *hnutí pro chudé*, měly silný vliv i na duchovní život a uskutečňování lásky k bližním v našich zemích. Můžeme jmenovat např. Anežku Přemyslovnu (1201-1282), Alžbětu Durynskou (1207-1231) či Hedviku Slezskou (1174-1243). Jejich životy byly svědectvím opravdového evangelijního nasazení ve prospěch chudých a inspirací pro další rozvoj charitní činnosti i duchovního života.⁶¹

Devotio moderna a Tomáš Kempenský

Již na přelomu 14. a 15. století praxi udílení almužny a jeho význam ovlivňují proměny vztahu k chudým a k chudobě. Objevuje se kritika praxe mendikantských řádů, církev i jednotliví křesťané jsou ovlivňováni myšlenkami humanismu o pohrdání chudobou a žebráním. Vztah k chudým, tulákům

⁵⁸ Srov. MESSINA, R., *Dějiny charitativní činnosti*, s. 88-89.

⁵⁹ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Napomenutí*, č. 27; in ŠTIVAR, B. J. (ed.), *Františkánské prameny*, sv. 1, s. 76.

⁶⁰ Srov. FRANTIŠEK Z ASSISI, *List věřícím*, č. 4; in ŠTIVAR, B. J. (ed.), *Františkánské prameny*, sv. 1, s. 98.

⁶¹ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby*, s. 114.

a žebrákům, začal být mnohem nepřátelštější nebo lhostejnější. Chudý už nebyl tajemnou Kristovou přítomností, ale povalečem, podvodníkem a lenochem. Místo úcty se i mezi věřícími objevovalo podezřívání a odtažitost.⁶² Nemusíme to však vnímat černobíle, protože mnoho žebráků si skutečně tento postoj vysloužilo oprávněně. Jde o spravedlnost a poctivost na obou stranách. Proto je tato reakce určitým způsobem přínosná (i když v krajnosti zase zhoubná) tam, kde dochází k extrému bezbřehé sentimentální náklonnosti.

Výrazným činitelem duchovního života po období středověku bylo hnutí *Devotio moderna*. Bylo reakcí na povrchnost a rozsáhlost učeného humanismu. Snažilo se navracet k jednoduchosti a opravdovosti, srovnat vzdělávání srdce se vzděláváním rozumu. Křesťanský život se odvíjí od intimního setkávání s Bohem a naslouchání spíše jemu než jen vlastnímu rozumu. Má být především následováním Ježíše Krista. Mezi představitele hnutí patřil Tomáš Kempenský (1380?-1471), jehož odkazem je i kniha *Následování Krista*. Poučení zde uvedená napomáhají prostým, ale opravdovým způsobem naslouchat Bohu v srdci a čerpat sílu k životu ve světě.⁶³

Niterná zbožnost nezůstává uzavřena v sobě, ale má i praktické dopady. Nacházíme zde radu, která se nepřímo, ale výrazně, týká almužny: „Vnější skutek vykonaný bez lásky neprospívá; cokoli však se koná z lásky, ať je to sebemenší a nepatrnější, všechno se obrací v užitek. Bůh totiž více ocení to, z jak velké lásky kdo jedná, než kolik vykoná.“⁶⁴ Podněcuje také ke zkoumání motivace: „Často se zdá láskou, co je jen sobectvím, protože to zpravidla vychází z přirozené náklonnosti, z vlastní žádosti, z naděje na odplatu, nebo z touhy po nějaké výhodě.“⁶⁵ Vše se má konat jedině k Boží slávě, protože od Boha jako od pramene vychází každé dobro a k němu směřujeme.⁶⁶

⁶² Srov. MESSINA, R., *Dějiny charitativní činnosti*, s. 100.

⁶³ Srov. TOMÁŠ KEMPENSKÝ, *Čtyři knihy o následování Krista*, předmluva, s. 5-7.

⁶⁴ Tamtéž, XV,1.

⁶⁵ Tamtéž, XV,2.

⁶⁶ Srov. tamtéž, XV,3.

Ignác z Loyoly a ignaciánská spiritualita

Reforma tridentského koncilu (1545-1563) přinesla mimo jiné i obnovu zájmu o chudé. Biskupové měli být otci chudých a bdít nad správou zbožných zařízení. Mezi nejvýznamnější realizátory těchto podnětů patřili Karel Boromejský, Ignác z Loyoly nebo Filip Neri. Byly zakládány nové řeholní kongregace (Tovaryšstvo Ježíšovo, Oratoriáni ad.), jejichž sociální činnost byla provázena spiritualitou rozjímání Krista vtěleného do lidských osudů. Vzniká nová mentalita ve vztahu k potřebným, která směřuje k uzdravení, nikoli potrestání.⁶⁷

Myšlenky a zásady Ignáce z Loyoly (1491-1556) jsou i dnes stále aktuální díky Tovaryšstvu Ježíšovu (řádu jezuitů). Almužna má své místo i v jeho *Duchovních cvičeních*⁶⁸, kde nabízí metodu, v níž úsilí člověka směřuje k přijetí jakéhokoli povolání na základě poznání Krista a lásky k němu. Je nedílnou součástí Ignácovy spirituality založené na následování Krista.

V tomto kontextu jsou zmíněna i některá konkrétnější pravidla pro udílení almužen. Nejdůležitější je motivace, kterou je větší sláva Boží, ať už se jedná o pomoc příbuzným, přátelům nebo mně cizím lidem. Příčinou mé almužny má být Boží láska a v ní „se musí odrážet Bůh“.⁶⁹ Dále si má člověk představit sebe, jak by jednal, jak a kolik by dal v hodině smrti a na soudném dni, a jednat tak nyní. Má odložit neuspořádanou náklonnost u lidí jemu sympatických, aby nepřehlížel skutečně potřebné. Není prohrěškem získávat majetek a rozdělovat, ale je přitom třeba opatrnosti. Lepší a bezpečnější je omezit se a být skromný po vzoru Krista. Platí to pro všechny, biskupy i ostatní věřící, „přičemž se má hledět na postavení a stav osoby a jim to přizpůsobit“.⁷⁰

P. Kolvenbach nám ozřejmuje, že se nejedná o následování chudoby, ale osoby Ježíše Krista. On se rozhodl žít prostě a chudě, ale chválit Boha může i bohatý. Cílem není nic jiného než život k větší slávě Boží. Ignác ale upozorňuje na zkušenost duchovního života, že se necháme lehce svést tím, co není nutné

⁶⁷ Srov. MESSINA, R., *Dějiny charitativní činnosti*, s. 104-105.

⁶⁸ Srov. IGNÁC Z LOYOLY, *Duchovní cvičení*, č. 337-344.

⁶⁹ Tamtéž, č. 338.

⁷⁰ Tamtéž, č. 344.

a užitečné pro naši službu Bohu. Proto vede člověka k radosti dávání místo touhy po vlastnění. Protože Bůh je ve své lásce dar a odpuštění a my jsme stvořeni k jeho obrazu a podobě, nemůžeme být nikdy spokojeni, když nenásledujeme Krista v darování a odpouštění. Nejvyšší duchovní chudobou není nic nevlastnit, ale být z celého srdce darem Bohu a lidem ve svém jednání a celém životě.⁷¹

Zásadní je tedy rozlišování formy almužny ve svém životě nikoli na základě pouze vnějších pravidel a jejich aplikace na jednotlivé situace, ale niterné rozlišování svého osobního povolání ve spolupráci s Duchem svatým, na základě toho, k jaké podobě života, resp. chudoby, nás vede Pán.

František Saleský a obnova laické spirituality

Iniciátorem duchovního života ve spojení s každodenním praktickým životem byl v 17. století ve Francii biskup František Saleský (1567-1622). Jeho *Úvod do zbožného života (Filotea)* je z tohoto důvodu dodnes inspirativní navzdory tomu, že některá přirovnání a styl jsou dobové. Doprovází v něm každého křesťana (zastoupeného Filoteou) při realizaci pravé zbožnosti, která se zakládá na modlitbě, svátostech, cvičení ve ctnostech a odolávání pokušení. O almužně František hovoří v rámci uskutečňování pravé chudoby pro Boží království. Základní motivací je evangelijní blahoslavenství chudých v duchu (srov. Mt 5,3). Chudoba je jedním ze tří základních prostředků křesťanské lásky (poslušnost, čistota, chudoba), které může uvádět do života každý křesťan podle svého povolání a svým vlastním způsobem. Mít majetek není špatné, ale příliš k němu lnout srdcem nebo myšlením (lakota, přílišná šetřivost, touha po majetku druhých) je nebezpečné. „Být bohatý ve skutečnosti, ale chudý náklonností, to je velké štěstí křesťanova, protože takto má výhody bohatství pro tento svět i zásluhu chudoby pro onen.“⁷² Dále František uvádí do takové chudoby, v níž můžeme zůstat bohatými. O majetek, resp. časné věci, máme pečovat starostlivě a pečlivě jako zahradník o zahrady knížat. Křesťanova péče má být přitom ještě důkladnější, neboť o časné věci má pečovat z lásky k Bohu a ne k sobě. Láska

⁷¹ Srov. KOLVENBACH, P. H., Následovat chudého Krista, in *Jezuité: bulletin*, s. 254-259.

⁷² SALESKÝ, F., *Úvod do zbožného života*, s. 124.

k sobě a majetku je nebezpečím, kterému je možné se ubránit uskutečňováním pravé a účinné chudoby. Proto Filoteji radí k ochotnému dávání almužny:

Miluj chudé i chudobu, [...] tak budeš skutečně chudá spolu s nimi a jako oni, [...] láska dává milujícím rovnoprávnost. [...] Chod' často mezi ně, s radostí je přijímej u sebe a navštěvuj u nich, ráda s nimi rozmlouvej a buď potěšena, když k tobě přicházejí v kostelích, na ulicích a jinde. [...] Chceš ještě víc? [...] Buď chudší než chudí [...] staň se jejich služebnou, [...] chod' je obsluhovat, když jsou nemocní, [...] na vlastní útraty jim vař, šij na ně a per.⁷³

Stávat se takto chudým by ale nestačilo, pokud by tomu neodpovídal vnitřní postoj založený nejen na dobrovolné chudobě, ale také na trpělivém snášení nedobrovolných nepříjemných situací.

Jednotlivé ctnosti jsou pro Františka vzájemně provázané, a proto i uskutečňování chudoby prostřednictvím almužny je třeba vidět v kontextu rad týkajících se i dalších aspektů zbožného života (modlitba, svátosti a další ctnosti). Skutečnost duchovního doprovázení a zdokonalování duchovního života od jeho nejzákladnějších prvků včetně almužny ve vztahu k celku je významnou inspirací i pro dnešek a pro současnou laickou spiritualitu.

Matka Tereza – matka chudých

Terezie z Kalkaty (1910-1997) zanechala svým životem a dílem příklad a poselství dnešnímu světu o vztahu k Bohu, který je neoddělitelně spojen se vztahem k nejchudším z chudých. Její život a dílo se zakládaly na vztahu k Ježíši Kristu a na slibu „nic mu neodmítnout“.⁷⁴ Sílu čerpala a útěchu nacházela především v eucharistii a modlitbě. Jejím hlavním cílem, který se stal i cílem jí založené kongregace Misionářek lásky, bylo tišit Ježíšovu žízeň na Kříži po lásce a po duších, zejména službou nejpotřebnějším, nemilovaným, nechtěným a nejubožejším.⁷⁵ Ve svém duchovním životě úzce navazovala na světce z Assisi a v oddanosti naprosté chudobě sloužila chudým, v nichž nahlížela Ježíše. „Aby se mohl člověk chudým přiblížit, musí se jim připodobnit.“⁷⁶ Tělesná i duchovní

⁷³ SALESKÝ, F., *Úvod do zbožného života*, s. 126-127.

⁷⁴ KOLODIEJCHUK, B. (ed.), *Matka Tereza*, s. 46.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 61.

⁷⁶ Tamtéž, s. 150.

chudoba jí byla zdrojem pokory, pochopení, vlídnosti a pozornosti k druhým. Tato chudoba je však proniknuta láskou Krista a napodobováním jeho příkladu, který přišel hlásat radostnou zvěst chudým. V chudobě nacházela zvláštní radost, k níž vždy vybízela i sestry: „Když za nimi nepůjdete s radostnou tváří, jenom zvětšíte jejich temnotu, jejich utrpení a jejich zármutek.“⁷⁷

Služba lásky k chudým a trpícím pro ni byla hlásáním Boží lásky a soucitu, Božího milosrdenství. Brzy tím Matka Tereza se svými sestrami oslovovala lidi po celém světě i za hranicemi církve. Západnímu světu přinášela také specifické poselství. V bohatých blahobytných zemích upozorňovala na jiný druh chudoby než materiální, se kterým se setkávala v Indii – chudobu v mezilidských vztazích, kde je člověk nechtěný, nemilovaný, opuštěný od nejbližších a vyloučený ze společnosti, chudobu na víru, naději a lásku. Tuto formu chudoby je podle ní mnohem těžší odstranit než dát hladovému člověku chléb.⁷⁸ Proto vybízí, aby si lidé všímali této chudoby a začali u sebe doma, v nejbližším okolí:

Víme, kdo jsou naši chudí? Známe našeho souseda, chudé z našeho bydliště? Je pro nás tak snadné mluvit a mluvit o chudých odjinud. Velice často máme trpící, máme osamělé, máme lidi – staré, nechtěné, zbědované – a jsou blízko nás a my je ani neznáme. Nemáme ani čas se na ně usmát.⁷⁹

O charakteru její služby hovořil profesor John Sannes, když Matce Tereze byla udělena Nobelova cena:

Základním rysem její práce je úcta k jednotlivci, respekt k hodnotě a důstojnosti člověka. Ona a její sestry se ujímaly těch nejosamělejších a nejubožejších, umírajících bezdomovců, opuštěných malomocných lidí se vřelým soucitem bez blahosklonnosti, vycházejíce z úcty ke Kristu v každém člověku. [...] V jejích očích je obecně člověk, který je příjemcem, zároveň dárce a tím, kdo dává nejvíce. Dávání – dávání něčeho ze sebe – přináší skutečnou radost a osoba, která může dávat, je zároveň člověkem, kterému se dostává nejvzácnějšího daru. Kde jiní vidí klienty a zákazníky (uživatele služby), ona vidí spolupracovníky, vztah, který není postaven na očekávání vděčnosti na jedné straně, ale na vzájemném pochopení a respektu, na vřelém lidském a obohacujícím vztahu.⁸⁰

⁷⁷ KOLODIEJCHUK, B. (ed.), *Matka Tereza*, s. 355.0

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 357-367. CHAVLA, N., *Matka Tereza*, s. 224.

⁷⁹ KOLODIEJCHUK, B. (ed.), *Matka Tereza*, s. 363.

⁸⁰ CHAVLA, N., *Matka Tereza*, s. 223.

Abbé Pierre – průvodce a obhájce lidí bez domova

Kapucínský kněz Abbé Pierre (1912-2007) je další z nejvýznamnějších osobností církve 20. století svědčících o Boží lásce, jež se chce projevovat prostřednictvím mezilidských vztahů a služby druhým, zvláště chudým a lidem bez domova. Je zakladatelem sdružení *Emauzy* pro bezdomovce a opuštěné na pařížské periferii, které se později rozšířilo do celého světa.⁸¹ Abbé Pierre vycházel z víry v přítomnost Boha v nás a reálného vidění světa v jeho syrovosti. Vnímal jeho problémy, bídu a utrpení. Byl ale mužem praktické lásky. Ve svědectví o svém životě v knize *Testament* klade proto otázku: „Dokážeme my, kteří máme práci, máme co jíst a kde bydlet, dostat požadavkům, které na nás klade neúprosná bída těch druhých?“⁸² Bída, špína a chudoba druhých pro něj nejsou něčím, čemu je třeba se vyhýbat, naopak jsou výzvou. Výzvou k osobní účasti na životních zraněních druhých, které je přivádějí do situací bídy, zmatku a bezdomovectví. „Charita – křesťanská láska – neznamena jen druhému něco dát, nýbrž být zraněn, nést v sobě zranění druhého člověka.“⁸³ Na ulicích se s těmito lidmi setkáváme, nestačí jim dát nebo nedat, ale pohlédnout na ně, už jenom si jich všimnout:

Na konci dne, ať už jsme jim něco dali, nebo ne, si klademe otázku: Co jsem udělal? Co bych byl mohl udělat? Myslím, že je třeba s pokorou uznat, že na to prostě nemáme čas, že to možná ani není naším úkolem. Ale co můžeme, co musíme udělat – ať už něco dáme, nebo ne – je jednat tak, aby tato žena, tento muž, viděli, že je vidíte. [...] Když jim dáváte, pohlédněte na ně!⁸⁴

Na jednu stranu dobrá vůle nestačí nahradit to, co musí přijmout společnost jako celek, totiž princip solidarity, dělení se o materiální statky s druhými. Na stranu druhou, pokud politika nezahrne i onu charitu, bude kulhavá a neúčinná.⁸⁵

Abbé Pierre nevnímá jen jednotlivé lidi a situace, ale také globální příčiny utrpení a bídy, ke kterým patří např. i velký rozdíl ve výdělcích chudých

⁸¹ Poutavě (beletristicky) zachycuje jeho dobrodružné počátky práce s bezdomovci kniha: SIMON, B., *Hadráři z Emauz*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

⁸² ABBÉ PIERRE, *Testament*, s. 5.

⁸³ Tamtéž, s. 165.

⁸⁴ Tamtéž, s. 159.

⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 161-165.

a bohatých zemí. Toto den ze dne vyřešit však neochromuje jeho aktivitu. Jedná s politiky, vládou a vyzývá k lásce a solidaritě proti bídě a nespravedlnosti. Vyzývá přitom ke tvořivé spolupráci všech na naší vesnici Zemi, kde má mít místo každý, jako měl např. i obecní blázen, když se pro něj našla nějaká jednoduchá práce a jistým způsobem patřil mezi lidi.⁸⁶

„Život mě naučil, že žít znamená dostat trochu času, abychom využili svou svobodu, naučili se milovat a připravili se tak k věčnému setkání s Věčnou láskou.“⁸⁷

1.5 Almužna v *Teologické sumě* Tomáše Akvinského

Tomáš Akvinský (1225-1274) pocházel ze šlechtické rodiny. Před uznávaným mnišským řádem sv. Benedikta dal přednost žebravému Řádu bratří kazatelů (dominikánů). Vzor tohoto způsobu života spatřuje v Kristu. Za dokonalejší než pouhý rozjímavý život považuje kontemplaci a studium spojené s aktivním předáváním nazírané pravdy. Chudoba (osobní i řádová) mu je prostředkem následování Krista a přiblížení se lidem při kazatelské činnosti. Tento životní příklad napomáhá osvětlit teoretický a systematický ráz jeho *Teologické sumy*, jež je uspořádanou syntézou jeho teologického poznání. Má tři části, které pojednávají o Bohu jako původci a cíli všeho (I. část), o morálním životě člověka a ctnostech (II. část) a o Spasiteli a svátostech (nedokončená III. část). Text je členěn vzhledem ke čtenářům, jimiž měli být začátečníci v teologii, přehledně v otázkách, člancích a odpovědích. I přes její „katechismové“ ladění může být její pojetí a podněty ohledně almužny užitečné pro duchovní život.

Naše téma nacházíme ve druhém díle v otázce *O almužně* (Otázka XXXII.), jemuž předchází dvě úzce související otázky *O milosrdenství* (Otázka XXX.) a *O dobročinnosti* (Otázka XXXI.). Tyto otázky jsou probírány v rámci pojednání o lásce.

⁸⁶ Srov. ABBÉ PIERRE, *Testament*, s. 178.

⁸⁷ Tamtéž, s. 87.

Láska je nejvyšší mezi ctnostmi. Bez ní jiné ctnosti nemohou být, ona je formou všech, protože úkony všech ostatních ctností jsou zaměřovány k poslednímu cíli (Bohu, věčné blaženosti) právě láskou.⁸⁸ Jejím základním a hlavním úkonem je milování, přičemž lásce více náleží milovat než být milován.⁸⁹ Tomáš se následně zabývá dalšími účinky lásky, mezi nimiž rozlišuje účinky vnitřní (radost, pokoj a milosrdenství) a vnější (dobročinnost, almužna a bratrské napomenutí).

Při uvažování o milosrdenství Tomáš odkazuje na Augustinovo pojetí včetně obou forem milosrdenství (dávání potřebnému a odpouštění kajícímu), které se poskytují k zachování spravedlnosti. Je ctností, pokud je vedeno rozumem (nikoli pouhým citem). Je nejvyšší ctností mezi těmi, které se vztahují na bližního, ale nad ním stojí láska k Bohu.⁹⁰

Dobročinnost je úkonem lásky. Toto konání dobra druhému se vztahuje na všechny, ovšem podle okolností. Od přirozenosti pomáháme spíše někomu blízkému. Někdy je však třeba pomoci více cizímu, který je ve velké nouzi, než vlastnímu příbuznému, který v takové nouzi není.⁹¹

Almužna je úkonem lásky prostřednictvím milosrdenství, formou dobročinnosti. Je „skutkem, jímž se něco dává nuznému ze soucitu kvůli Bohu“.⁹² Ctností je tehdy, pokud je udělena kvůli Bohu, s potěšením a ochotně. Naopak není ctností, když je provázena obavami či nadějí, že tím něčeho dosáhnu. Pokud je almužna zadostiučiněním za hříchy (srov. Dan 4,24), pak je i formou bohoocty a náleží k liturgickým úkonům.⁹³

Tomáš dále obhajuje tradiční rozlišení druhů almužen (skutků milosrdenství) na sedm tělesných a sedm duchovních.⁹⁴ Výčet různých druhů navozuje

⁸⁸ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa Theologiae*, II-II, q. 23, a. 6-8.

⁸⁹ Srov. tamtéž, q. 27, a. 1.

⁹⁰ Srov. tamtéž, q. 30, a. 3-4.

⁹¹ Srov. tamtéž, q. 31, a. 1-3.

⁹² Tamtéž, q. 32, a. 1.

⁹³ Srov. tamtéž, q. 32, a. 1.

⁹⁴ Skutky tělesného milosrdenství: sytit hladovějící; poskytovat přístřeší lidem bez domova; oblékat ty, kdo nemají nic na sebe; ujímat se těch, kdo jsou na cestách; navštěvovat nemocné; navštěvovat uvězněné; pohřbívat zesnulé. Skutky duchovního milosrdenství: dávat radu pochybujícím; poučovat neznalé; napomínat ty, kdo hřeší; těšit zarmoucené; odpouštět urážky; trpělivě snášet obtíže; prosit Boha za živé i zemřelé.

skutečnost rozmanitosti potřeb a vybízí k různým formám daru podle toho, co dárce má. Tento výčet je ale jen zástupný, exemplární, nikoli úplný. Jiné potřeby se tedy dají vztáhnout k jmenovaným.⁹⁵

Pokud jde o duchovní účinky tělesné almužny, pak Tomáš rozlišuje. Tělesné almužny ve své podstatě nemají duchovní účinky, protože se týkají tělesných potřeb. Ale mají je z hlediska motivu (z lásky k Bohu a bližnímu) a z hlediska dopadu (obdarovaný se modlí za dárce).⁹⁶

Protože almužna (skutky milosrdenství) jsou spojeny s odměnou věčného života či věčným trestem (srov. Mt 25,31-46), nejsou jen součástí evangelijních rad, ale přikázání. Přikázáním je udílení almužny z přebytku tomu, kdo je v krajní nouzi (tedy ne v každé nouzi). V ostatních situacích jde jen o radu.⁹⁷

Z toho, co je nutné pro zabezpečení nejnutnějších životních potřeb pro dávajícího a ty, o které má pečovat, se nemá dávat. Z toho, co slouží k zabezpečení jeho slušného života podle podmínek a postavení, se dávat nemusí, ale je to dobré.⁹⁸

V otázce almužny z nespravedlivě nabytého majetku Tomáš rozlišuje. Nesmí se dávat, pokud šlo o krádež, loupež nebo úroky. Na almužnu se však má dát to, co bylo nespravedlivě uděleno a přijato (např. při simonii). A možné je dávat almužnu z tzv. „hanebného zisku“. Nevěstka například sice hanebně jedná (nedovoleně), ale její zisk není nespravedlivý.⁹⁹

Další rozlišení Tomáš podává v tom, zda může dávat almužnu ten, kdo je poddán někomu jinému. Jde o situace řeholníka, ženy, syna (dětí) či služebníka. Obecně je možné říci, že nemůže dávat almužny z toho, co mu nebylo svěřeno nebo co není jeho vlastní. Např. děti by neměly dávat, neboť to, co mají, je otce, a mohou z toho dát jen něco málo s předpokládaným souhlasem otce.¹⁰⁰

⁹⁵ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa Theologiae*, II-II, q. 32, a. 2.

⁹⁶ Srov. tamtéž, q. 32, a. 4.

⁹⁷ Srov. tamtéž, q. 32, a. 5.

⁹⁸ Srov. tamtéž, q. 32, a. 6.

⁹⁹ Srov. tamtéž, q. 32, a. 7.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, q. 32, a. 8.

Podle 1Tim 5,8 se má almužna poskytovat příbuzným, nejbližším, ale přednost před nimi se má dát těm, kdo trpí větším nedostatkem, nebo když je to užitečnější pro obecné dobro.¹⁰¹

Udílet almužny se mají hojně (srov. Tob 4,8). Ale důležité je zvážit ze strany dávajícího, aby takto dával podle poměrů vlastního majetku. Ze strany přijímajícího je hojná almužna dobrá tehdy, když doplní dostatečně jeho nedostatek. Pokud by měla být pro někoho přebytečná, pak je lepší, když je rozdělena mezi více potřebných.¹⁰²

Posledním úkonem lásky, který Tomáš zmiňuje, je bratrské napomenutí. Je pro něj určitou formou almužny. Ovšem uvádí také některá důležitá rozlišující kritéria pro jeho uskutečňování.¹⁰³

I přes „katechismovou“ metodu přináší Tomáš podněty a určité teoretické systematické zakotvení, které může být v duchovním životě nápomocné, zvláště pokud má dárce tendenci k sentimentální neohraničenosti.

1.6 Almužna v *Duchovních základech života Vladimíra Solovjova*

U významného ruského filosofa, publicisty, teologa a mystika Vladimíra Solovjova (1853-1900) se s pojednáním o almužně setkáváme v jeho knize *Duchovní základy života*. Základními výchozími pojmy jeho nauky jsou *všejednota* a *boholidství*. Všejednota přitom není jen abstraktní idea, ale živá osobní síla Boží, jejíž podstata se zjevuje v boholidské osobě Krista. Ke Kristu tíhne naše osobní náboženství (naš duchovní život) a společné všesvětové náboženství. Této jednoty však zatím není dosaženo, protože náš život je špatný, hříchem zkažený a směřuje spíše k jejímu rozdělování. Počátkem toho bylo oddělení od Boha a nyní je třeba opět náš život s Bohem spojit. Možné to není ani cestou přírody, protože v ní vládne zákon smrti, ani cestou zákona, protože ten nám dává jen poznat naši ubohost, ale jen cestou milosti, na níž uznáme pramen milosti – Boha. Nedokážeme to sami, ale zároveň je třeba naší vůle

¹⁰¹ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa Theologiae*, II-II, q. 32, a. 9.

¹⁰² Srov. tamtéž, q. 32, a. 10.

¹⁰³ Srov. tamtéž, q. 33, a. 1-8.

k přijetí milosti, což znamená odvrácení od zla, úsilí zbavit se ho a obrácení k Bohu. Víra v Boha pak značí „tajemné vzájemné působení mezi Božstvím a lidskou duší“.¹⁰⁴ Náprava je dílem Božím, ale bez našeho spolupůsobení není možná. Náboženství v sobě obsahuje způsoby a počáteční úkony, jimiž to uskutečňujeme.

Žijeme totiž bezbožně, nelidsky a v otroctví naší nižší přirozenosti. Povstáváme proti Bohu, oddělujeme se od bližních, podrobujeme se tělu. Pro pravý život, jak má být, je nutný pravý opak: dobrovolné poddání se Bohu, vzájemná jednomyslnost (solidarita) a ovládnutí přirozenosti.¹⁰⁵

Zde je počátek následné úvahy, která má celá trojitý charakter. Zmíněné tři úkony pravého života se počínají a rozvíjí právě v modlitbě, almužně a půstu, na nichž spočívá celé osobní náboženství, ale také společenský život, resp. život ve světě. Církev je oním společenstvím ve světě, které člověku zprostředkovává skutečnost Bohočlověka Krista a Boží milost, která je k nápravě nutná. Naše osobní náboženství dochází v tomto společenství svému naplnění. „Osobní modlitba se má určovat a doplňovat církevní bohoslužbou. Osobní dobročinnost má nacházet oporu ve zřízeních křesťanského státu a skrze ně navazovat spojení se společenskou dobročinností.“¹⁰⁶ Obdobně je tomu u osobního vztahu k naší přirozenosti a u hospodářského života ve vztahu k přírodě. A Solovjov shrnuje:

Osobní i společenské náboženství v nejtěsnějším vzájemném svazku se obracejí na každého člověka s těmito příkázáními: Modli se k Bohu, pomáhej lidem, ovládej svou přirozenost, připodobňuj se vnitřně živému Bohočlověku Kristu, uznávej jeho skutečnou přítomnost v církvi a stavěj si za cíl uvádět jeho Ducha do všech oblastí lidského i přírodního života, aby se skrze nás spojil boholidský řetěz veškerého tvorstva, aby se nebe spojilo se zemí.¹⁰⁷

V pravé modlitbě se člověk mravně spojuje s Bohem. Tím se stává jedním ze spojujících prvků mezi Bohem a stvořením. Pravá almužna je čistě mravním, milostiplným vztahem k bližnímu, jako pravá modlitba je čistě milostiplným vztahem k Bohu. Člověk spojený s Bohem se má k druhým chovat tak, jako se

¹⁰⁴ Srov. SOLOVJOV, V., *Duchovní základy života*, s. 27.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 14.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 16.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 17.

Bůh chová k němu samému. Opravdová almužna je rozšířením dobročinnosti a milosti, kterou sami dostáváme od Boha, na druhé:

Zdarma jste dostali, zdarma dejte. Dávejte bližnímu více, než zasluhuje, chovej se k bližnímu lépe, než je toho hoden. Dávej tomu, komu nejsi dlužen, a nežádej od toho, kdo ti je dlužen. Tak se k nám chovají vyšší síly, tak se máme chovat i my vzájemně mezi sebou.¹⁰⁸

Zásada dobročinnosti a almužny překonává ve společnosti zásadu síly, násilí a zákona. Milosrdenství je obvykle více než spravedlnost. „Dávat prosícímu a přitom se neptat na jeho právo něco dostat, to znamená jednat božsky, protože Boží síla, přicházející nám na pomoc a zachraňující nás, se neptá, máme-li právo na pomoc a spásu.“¹⁰⁹

V království dobročinnosti je přítomná vyvážená vzájemnost mezi bohatými a silnými, chudými a slabými. Jedni dávají pro Boha, druzí prosí a dostávají pro Boha, přičemž si všichni zachovávají plně svoji důstojnost proti znevážení a násilí.¹¹⁰ Solovjov přitom odmítá a kritizuje jiné podoby společenského uspořádání, které zásadu dobročinnosti odmítají, což je kapitalismus, kdy je odmítána almužna ve jménu práce, a socialismus, kdy je snaha almužnu získat násilím ve jménu nereálné rovnosti.¹¹¹

Solovjov také odhaluje obranu lidí před nároky almužny v její prosté a všední podobě. Argumentem neudělení almužny je např. to, že pravou almužnou nejsou peníze. To je sice pravda, ale jen v případě, že peníze nejsou tím pravým prostředkem k eliminování nouze. Pravá almužna je v tom, že dáváme, oč jsme žádáni. Jako nemá smysl dávat duševně strádajícímu peníze, tak nemá smysl dávat hladovému mravní ponaučení. Předpokladem je však opravdovost požadavku a rozpoznání pravé potřeby. Je pravda, že „všechna sofismata, kterými se lidé chtějí zbavit příkázání milosrdenství, jsou kamenem místo chleba a hadem místo ryby“.¹¹² Je však třeba rozlišit sofismata od rozpoznaných skutečných důvodů, pro něž je lepší poskytnutí almužny

¹⁰⁸ SOLOVJOV, V., *Duchovní základy života*, s. 55.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 58.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, s. 59.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 60.

¹¹² Tamtéž, s. 61.

odmítnout. Solovjov také nepřijímá tvrzení, že almužna někdy spíše škodí, než prospívá. „Opravdová almužna – jež se nedává jenom pro bližního, nýbrž i pro Boha – je prodloužením Boží milosti a nemůže vést ke zlu.“¹¹³ Je zde třeba ale podtrhnout onen přívlastek „opravdová“, protože existují podoby almužny, které zjevně neprospívají. Opět zde tedy narážíme na nutnost reflexe praxe udílení almužny a rozlišování, které napomáhá k integraci almužny v našem duchovním životě.

Křesťanská almužna má své základní specifikum, které ji odlišuje od forem almužny v jiných náboženstvích: „Dokonalého výrazu a posvěcení tento princip dochází v křesťanství, [...] kde sám Bůh přinesl a nepřetržitě přináší sebe v obětí naší nemohoucnosti a ubohosti a živí nás svým Tělem a svou Krví.“¹¹⁴ Odhaluje nám to jedinečnou skutečnost, že Eucharistie je zjevením absolutní almužny a zároveň absolutní obětí.¹¹⁵ Od ní se odvíjí mravní a blahodárný pořádek člověka a společnosti, který se zakládá na solidaritě (jednomyslnosti), jejímž základním výrazem je pomoc zdarma, dobročinnost neboli almužna.¹¹⁶

Modlitba, půst a almužna jsou v Solovjovově syntéze třemi základy osobního náboženství (tj. duchovního života), přičemž jsou mezi sebou velmi úzce spojeny a vzájemně se podpírají tak, že jeden bez druhého nemají sílu. Inspirativně také propojuje úkony modlitby, almužny a půstu s uskutečňováním třech náboženských ctností – víry, lásky a naděje.¹¹⁷

¹¹³ SOLOVJOV, V., *Duchovní základy života*, s. 61.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 59.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, s. 59.

¹¹⁶ Srov. tamtéž, s. 61-62.

¹¹⁷ Srov. tamtéž, s. 66-67.

2 ALMUŽNA V DUCHOVNÍM ŽIVOTĚ: ROZLIŠOVÁNÍ A APLIKACE

V předchozí kapitole jsme se zabývali almužnou v Písmu svatém, u církevních otců a v další tradici církve. Seznamovali jsme se s jejími různými pojetími a významy v dějinách. Nyní se zaměříme na základy, hodnotu a různé charakteristiky a aspekty almužny v duchovním životě. To nám napomůže k hlubšímu rozlišování a praxi udílení almužny v našem životě.

2.1 Základy almužny v duchovním životě

Nejsvětější Trojice jako základ a vzor almužny

„Tajemství Nejsvětější Trojice je hlavní tajemství víry a křesťanského života, [...] je světlem, které osvěcuje.“¹¹⁸ Jak souvisí s almužnou v našem duchovním životě?

Již jsme si řekli (v kap. 1.1), že duchovní život je Božím životem v nás a jeho cílem je zduchovnění celého člověka a světa. Boží život je životem Nejsvětější Trojice, vzájemné lásky Otce, Syna a Ducha svatého (srov. 1Jan 4,8), jejich vzájemného sebedarování. Toto sebedarování v dokonalé jednotě však nenarušuje jejich identitu a odlišnost.¹¹⁹ To poukazuje také na to, že sebedarování nebo připodobňování se druhému v lásce neumenšuje důstojnost osoby, ale naopak ji povyšuje. Obdobně naše připodobnění Kristu nesnižuje hodnotu člověka, ale naopak ji vyjasňuje a pozvedá.¹²⁰ „Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán“ (Řím 5,5). Je zřejmé, že náš křesťanský život utvářený Duchem Božím je založen na principu vzájemného darování a přijímání v mezosobních vztazích a závisí na čistotě našeho srdce.

Základem naší osoby a identity je synovský vztah k Otci, na kterém máme účast skrze Ježíše Krista v Duchu svatém. Mimo tento vztah ztrácíme sami sebe. Jeho přijetím se náš život stává naplněným, uvědomujeme si sebe a vše stvořené jako nezasloužený dar a vnímáme ostatní lidi jako bratry a sestry jednoho Otce.

¹¹⁸ Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 234.

¹¹⁹ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Jako v nebi, tak i na zemi*, s. 398.

¹²⁰ Srov. 2. VAT. KONCIL, konstituce *Gaudium et spes*, č. 22.

Toto překypující bohatství našeho obdarovaného lidství se však nemůže zastavit pouze u přijímání, a tak se v nás objevuje touha dávat, dělit se o dary stvoření i o sebe sama podle Kristova vzoru, který „nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil“ (Mk 10,45). Solovjov nám připomíná almužnu jako jeden z duchovních základů života. Almužna je základem milosrdného vztahu k druhému člověku podle vzoru Boží lásky. Nenaplňujeme jí jen mezilidskou solidaritu, ale také se jejím udílením a přijímáním připodobňujeme Trojjedinému.

Můžeme tedy shrnout, že podstata almužny jako konkrétního projevu lásky má skutečný základ a vzor ve věčně darující se a přijímající lásce osob Trojice. Trojiční vzájemnost je vzorem soucitu, empatie, schopnosti vcítění do druhého a milosrdenství v mezilidských vztazích, podle něhož budeme souzeni (srov. Mt 25,31-46).¹²¹ Na ní se pak zakládající mezilidská láska odhaluje a podává svědectví o tomto základu. Almužna v duchovním životě je založena právě tak, že vše, co dostáváme od Otce skrze Syna v Duchu svatém, ve vděčnosti sdílíme se svými bratry a sestrami, a tak náš život v Duchu svatém směřujeme skrze Krista k Otci.¹²²

Milosrdenství a spravedlnost jsou však na rozdíl od člověka a mezilidských vztahů u Boha v dokonalém souladu. Proto se lidé musí vypořádávat s různými extrémy, ať přílišnou tvrdostí či bezbřehou náklonností nebo různými formami nespravedlnosti. Velký význam zde má náš obraz o Bohu.¹²³ Je-li pro nás nemilosrdným a nespravedlivým, pravděpodobně jím budeme i my ve vztahu k potřebným. Je-li pro nás někým, kdo nás přehlíží, když jsme v nouzi, budeme mít tendenci přehlížet i my druhé. Pokud je pro nás Bůh někým, kdo jen jako na zbožném obrázku rozdává všechno všem, pak nebudu ani já rozlišovat, že některým je určitá forma almužny spíše ke škodě než k užitku. Naopak tomu je, pokud vnímáme a prožíváme v našem životě zájem a péči milosrdného i spravedlivého Boha. Ten, který je pro nás Dárcem všeho dobra a milosti s ohledem na naše skutečné potřeby a spásu. Pak se pravděpodobně budeme

¹²¹ Srov. POSPÍŠIL, C. V., *Jako v nebi, tak i na zemi*, s. 409-410.

¹²² Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 17-18.

¹²³ K tématu našich představ o Bohu: srov. FRIELINGS DORF, K., *Falešné představy o Bohu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

schopni sdílet v almužně druhým i my s ohledem na jejich skutečné potřeby a užitek v jejich životě a takové komplexně zralé (třebaže stále nedokonalé) udílení nám bude přinášet duchovní plody.

Eucharistie – pramen a vrchol almužny

„Svátost lásky, nejsvětější eucharistie, je darem, kterým Kristus dává sám sebe a zjevuje nekonečnou Boží lásku ke každému člověku.“¹²⁴ Tato láska se odhalila v Ježíši Kristu, který projevil lidem „svou lásku až do krajnosti“ (J 13,1). V eucharistii člověk přijímá nezměrný svobodný Boží dar a zároveň na něj odpovídá tím, že sám sebe přináší „v oběť živou, svatou a Bohu milou“ (Řím 12,1). Eucharistie nám zpřítomňuje velikonoční události, jejichž prostřednictvím se nám Bůh daroval, aby nás zachránil z naší bídy, pozvedl a vyvedl z otroctví hříchu do svobody Božích synů. Není větší a radikálnější lásky. Bůh se k nám sklání v eucharistii, kterou Ježíš při Poslední večeři ustanovil, aby jí dal trvalou přítomnost a nám pravý pokrm – lásku.¹²⁵ Almužna ve spojitosti s eucharistií získává specifický charakter v porovnání s jejími pojetími v jiných náboženstvích¹²⁶ nebo s prostou humanitou.

Prostřednictvím svátostného společenství, přijímáním jednoho chleba, máme účast na jednom těle (srov. 1Kor 10,17). Sjednocením s Kristem se spojujeme také se všemi jeho učedníky. Láska k Bohu a k bližnímu jsou zde sjednoceny. „V ní k nám Boží agapé přichází v tělesné podobě, aby pokračovala ve svém působení v nás a skrze nás.“¹²⁷ Při eucharistii i dnes můžeme prožívat skutečnost, že jsme Bohem milováni a zároveň povoláni a posíláni milovat druhé. Eucharistie se tak naplňuje v konkrétních projevech lásky.¹²⁸ Proto se svátost oltářní musí rozšířit na ulici a stát se svátostí bratra.¹²⁹ Od něj se ale musí opět navrátit v modlitbě k oltáři jako oběť Bohu, aby nezůstala v nás a nedávala vzrůstat zalíbení ve svých skutcích a v konečném důsledku pyšě. Almužna

¹²⁴ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, č. 1.

¹²⁵ Srov. tamtéž, č. 13.

¹²⁶ Srov. SOLOVJOV, V., *Duchovní základy života*, s. 59.

¹²⁷ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, č. 14.

¹²⁸ Srov. tamtéž, č. 14.

¹²⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Eucharistie – lék nesmrtelnosti*, s. 41-42.

nezjevuje jen Kristovu oběť, ale člověk jejím prostřednictvím „přináší oběť chvály“ (Sir 35,2). Život v lásce a bohoslužba se spojují.

Ježíš nás nevybízí jen k osobnímu (individuálnímu) prožívání eucharistického aspektu almužny, ale také k nám promlouvá jako ke společenství. Např. v kontextu události rozmnožení chlebů Ježíš vybízí své učedníky k angažovanosti ve vztahu k potřebným bratřím: „Vy jim dejte jíst!“ (Mt 14,16). Tak se máme nejen jako jednotlivci, ale také jako společenství stávat spolu s Ježíšem „chlebem lámaným za život světa“.¹³⁰

Kontemplace Trojice a účast na eucharistii spojené s udílením almužny tvoří jeden nedělitelný celek. Takto v Duchu svatém vnímáme a čerpáme milost přítomného Pána, který „ačkoli bohatý, stal se pro nás chudým, abychom my zbohatli z jeho chudoby“ (2Kor 8,9). Toto duchovní bohatství nás činí svobodnými vůči chamtivosti a disponuje nás k pokornému sdílení různého vlastnictví se všemi bratry jednoho Otce i prostřednictvím almužny.

Láska k sobě

Pán nás vybízí, abychom druhé milovali jako sebe (srov. Lk 10,27). Není možné milovat, pokud jsme my sami neprožili a nepoznali, že jsme milováni. Není možné být milosrdný k druhým, pokud jsme nepřijali Boží milosrdenství do svého života. Předpokladem lásky k bližnímu je láska k sobě. Augustin nás povzbuzuje k tomu, aby první skutek našeho milosrdenství směřoval k nám samým.¹³¹ Tímto skutkem není nic jiného než právě přijetí Božího milosrdenství do naší vlastní bídy, naší duchovní chudoby. Řešit chudobu druhých můžeme, až sami najdeme řešení a postoj k vlastní chudobě. Jako marnotratný syn nemůže ve své uzavřenosti vůči otci dělat nic do té doby, než ožije jeho synovská identita a otevřenost ve vztazích. Prostřednictvím Otce nacházíme a přijímáme vpravdě sami sebe v identitě obdarovaných a milovaných Božích synů a obnovujeme bratrský vztah s druhými (srov. Lk 15,11-32).

¹³⁰ Srov. BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, č. 14.

¹³¹ AUGUSTIN, *Enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe et caritate*, č. 76; in SVATÝ AUGUSTIN, *Katechetické spisy*, s. 124.

Láska k sobě založená na lásce Otce ke mně je zajisté něčím jiným než sebeláska a sobectví v uzavřenosti k druhým. Láska k sobě znamená přijetí nabízené identity syna, v níž vnímám Boha jako Otce svého i všech ostatních lidí, a proto jsou ostatní lidé pro mne bratry. Každý pokřtěný má skrze Krista podíl na synovské identitě: „Ty jsi můj milovaný Syn, v tobě mám zalíbení!“ (Lk 3,22). Toto je základ přikázání lásky k bližnímu jako k sobě. Opravdová almužna tedy není sobecká, protože její odměna či odplata pochází od spravedlivého Otce, který vidí i to, co je skryté (srov. Mt 6,4). Nezakládá se na vypočítavosti směřující k vlastnímu zisku a slávě. Otcova přislíbená odplata je motivací k pokorné bratrské solidaritě a štědrosti, je radostí z plodů, které jsou k prospěchu celé církvi, Kristovu tělu, a konečně k posvěcení celého světa. Tímto rozlišením mezi láskou k sobě a sobectvím je proto také důležité vnímat Boží slovo, které nás pobízí ke konání dobrých skutků a udílení almužny s přísliby odměny v podobě Božího požehnání, odplaty u Otce, ukládání pokladu v nebi, odpuštění hříchů a větší blaženosti. Získání všech těchto příslibů spočívá v lásce k sobě, v čistotě srdce jako předpokladu konání dobrých skutků ve spojení s Ježíšem Kristem a k Boží chvále a slávě (srov. Flp 1,11), nikoli k slávě své.

Láska k bližnímu

Lásku k bližnímu prohlubují některé základní pravdy víry. Špidlík je shrnuje takto: „1. stvoření člověka k Božímu obrazu; 2. vtělení Syna Božího, Bůh se stává člověkem; 3. Kristus se výslovně ztotožnil s člověkem (srov. Mt 25,40); 4. prodloužením Krista v dějinách je jeho mystické tělo, církev, společenství.“¹³²

Duchovní bohatství, jímž jsme obdarováni Bohem skrze eucharistii a modlitbu, v nás překypuje touhou se sdílet se všemi lidmi jako našimi bratry. Boží slovo nám také odhaluje skutečnost Božího příklonu k chudým, jenž zakládá věčnou hodnotu pomoci druhým prostřednictvím almužny a zasluhuje poklad v nebi (srov. Lk 12,33).

Již Starý zákon (viz kap. 1.2.1) učí o hodnotě almužny. Její udílení chudému je přijímáno samotným Bohem (srov. Př 19,17). Nový zákon (viz kap. 1.2.2) pak

¹³² ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 229.

tuto hodnotu pozvedá: sám Ježíš je tím, kdo v chudém almužnu přijímá. Tuto skutečnost také potvrzovali otcové a svatí v průběhu dějin, jak jsme zaznamenali v první kapitole.

Evangelium nás jednoznačně pobízí k univerzální bratrské lásce bez rozdílů, protože všichni lidé jsou syny jednoho Otce. Evangelista Jan nás například uvádí do intimity lásky Otce a Syna, kterou poznáváme a v níž žijeme díky Duchu svatému. Nové přikázání nás vybízí, abychom lásku Syna napodobovali ve vzájemné lásce (srov. Jan 13,34). Evangelista Matouš nám dává nahlédnout podstatu společenství Ježíšových učedníků, když poukazuje na Ježíše jako Božího Syna, který se stal člověkem, aby nás učinil syny Otce a bratry mezi sebou navzájem. Zřejmý je důraz na spojitost i novost v přikázání lásky k Bohu a k bližnímu jako k sobě samému (srov. Lk 10,25-37).

Otázku po tom, kdo je můj bližní, zodpovídá Ježíš v podobenství o milosrdném Samaritánovi (srov. Lk 10,29-37). Obrací se zde logika našeho tázání. Neptej se, kdo je tvým bližním, ale komu máš být bližním ty. Bližním je ten, kdo miluje. Bližním je pro mě ten, kým jsem milován. Takto je mi nejbližším sám Ježíš. Já mu ale nemám čím jiným odplatit, než abych podle jeho příkladu byl bližním těm, kteří potřebují moje konkrétně projevené milosrdenství (almužnu). V Kristu jsme si všichni lidé navzájem bližními bez ohledu na jakékoli lidské charakteristiky.

Almužna je součástí správy Božího stvoření

Naše vlastnictví je založeno na Božím daru, o nějž se máme dělit se všemi. Země patří všem. Soukromé vlastnictví sice činí rozdíly a vytváří nerovnost, je však do jisté míry spravedlivé. Spravedlnost by měla být spojena s milosrdenstvím, které nás činí vnímavými k druhým a ochotnými sdílet svůj majetek i tam, kde jiný není schopen momentálně řešit nouzi vlastními silami nebo k tomu nejsou jiné možnosti.

Bůh dává déšť dobrým i zlým, spravedlivým i nespravedlivým, ale chléb může člověk jíst jen v součinnosti nezaslouženého Božího daru a lidského úsilí.

Lidská práce je součástí řádu stvoření, kde má každý nárok na svůj podíl podle spravedlnosti i milosrdenství.

Poznáváme určité napětí mezi zodpovědností za správu stvoření (extrém: vše záleží jen na mně) a důvěrou ve starostlivého Otce (extrém: vše přenecháváme na Bohu). Evangelium nás tak vede v našich konkrétních situacích jednou k větší důvěře v Pána, podruhé zase k většímu osobnímu nasazení podle aktuálního stavu nebo situace. Podobné napětí je ostatně přítomné v celém křesťanském životě podle evangelia.

2.2 Hodnota almužny

Almužna má bezesporu nesmírnou hodnotu, na kterou se někdy zapomíná, někdy ji neumíme pojmenovat a často i prožívat. Pak se její udílení postupně „vyprazdňuje“ a stává se pouhou povinností nebo se k němu ztrácí motivace. Proto se nyní pozastavíme nad nejvýznamnějšími aspekty hodnoty almužny bez nároku na úplnost.

Oběť chvály

Křesťané skrze Krista vzdávají chválu vznešené Boží dobrotivosti, protože si uvědomují, že jsou nesmírně obdarováni Bohem (srov. Ef 1,1-6). Chválí svého Boha, Stvořitele a Vykupitele modlitbou, liturgií i celým svým životem. Křesťanská almužna je jednou z jejích konkrétních podob. Je odpovědí na prvotní Boží lásku, odpovědí ve formě vzájemné lásky mezi lidmi. Již ve Starém zákoně je tento aspekt almužny přítomný: „Kdo dává almužnu, přináší oběť chvály“ (Sir 35,2). Svého vrcholu však dosahuje v Kristu, protože on přinesl dokonalou oběť, k níž se připojujeme skrze svátosti – zvláště účastí na eucharistii, modlitbou a svým životem. Spojením s jeho obětí činíme oběť Bohu z celého svého života a také z naší almužny. Prostřednictvím almužny se spojujeme s Bohem a chválíme Otce jako Boží synové a dcery skrze Syna v Duchu svatém.

Připodobnění se Bohu

Této hodnoty jsme se už dotkli v části o Nejsvětější Trojici jako základu almužny. Dodejme jen, že udílením almužny se člověk v Duchu svatém, osobním principu lásky, připodobňuje dobrotě nebeského Otce, jeho dokonalosti, milosrdenství a spravedlnosti (srov. Lk 6,36; Mt 5,48). Zároveň následuje Syna v jeho proexistenci, životě pro druhé, jeho velkorysosti v lásce až k sebedarování. Stává se obrazem Božím podle dokonalého obrazu Syna a tím naplňuje svůj život a poslání Božího syna nebo dcery. „Člověk, jediný tvor na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého, může sám sebe plně nalézt jen v opravdovém darování sebe samého.“¹³³

Člověk se připodobňuje Bohu při správě stvoření a při zájmu o druhé, zejména chudé a potřebné. Neznamená to srovnání všech rozdílů mezi lidmi, které přirozeně existují a souvisí i s různým obdarováním a povoláním každého člověka. Znamená to ale snahu o nápravu nespravedlnosti milosrdenstvím a nabízením možností každému člověku prožívat svoji důstojnost a mít možnost v životě dosáhnout spásy a naplnit své povolání.

Almužna je Božím zjevením

Křesťanská almužna je Božím zjevením, neboť jejím inspirátorem a motivem je Bůh a jejím prostřednictvím je oslavován (srov. 2Kor 8,9; 9,11-14). Augustin píše: „Když vidíš lásku, vidíš Trojici.“¹³⁴ Almužna je také svědectvím o Bohu, zpřítomňuje Boha v tomto světě, uskutečňuje tajemství eucharistie.

Almužnou vzrůstá bratrská láska

U Solovjova jsme se setkali s myšlenkou, že zásada dobročinnosti a almužny překonává ve společnosti zásadu síly, násilí a zákona. Není to sice nic nového, ale je to významné pro duchovní život v lidském společenství. Udělovat almužnu znamená být pozorný k druhým, vnímat jejich nouzi. Přijímání almužny souvisí s vděčností. Almužnou se vyrovnávají nespravedlivé rozdíly mezi lidmi, snižuje

¹³³ 2. VAT. KONCIL, konstituce *Gaudium et spes*, č. 22. Srov. Lk 17,33.

¹³⁴ AUGUSTIN, *De trinitate*, VIII,8,12; cit. podle: BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, s. 29.

se napětí ve vztazích a naopak vzrůstá svornost a pokoj, bratrská láska (srov. Řím 15,25-26). Jsme všichni bratry a sestrami jednoho Otce, našeho Stvořitele a Vykupitele. Láskou k druhým odpovídáme na Boží lásku a stáváme se podobnými trojjedinému Bohu v jednotě a vzájemnosti osob.

Vzrůstá tak bratrská láska, ke které jsou křesťané povoláni a kterou se od počátku snaží naplňovat (srov. Sk 4,42-47). Praxe almužny přispívá k uskutečňování solidarity a spravedlnosti, vzájemné lásky a milosrdenství. Netýká se jen vztahů mezi jedinci, ale také vztahů mezi farnostmi a diecézemi (srov. 2Kor 8-9), mezi církví a celým lidským společenstvím. Zde je příležitost pro rozmanité aplikace v praxi. Ty mohou být nejen svědectvím světu o vzájemné pomoci v církevním společenství, ale také o pomoci všem bez rozdílu. V konečném důsledku to proto prospívá celé lidské rodině a ukazuje se také, že sjednocující zásada dobročinnosti a almužny ve světě přemáhá na různých úrovních rozdělovací zásadu síly a násilí.

Almužna očišťuje srdce

Udílením almužny můžeme propojovat sdílení majetku s vnitřním stavem našeho srdce, s konáním spravedlnosti a láskou k Bohu. Proto Ježíš hovoří před farizeji o očištné hodnotě almužny: „Raději dejte to, co je v mísách, jako almužnu a pak vám bude všechno čisté“ (Lk 11,41). Vztah k bližním a k majetku (vnějšek) vyjevuje stav našeho srdce před Bohem (vnitřek). Dobročinností ovlivňujeme tento stav – očišťujeme nezdravé vášně a tendence k chamtivosti a lakomství, k nadřazování majetku nad vztahy s druhými, k upřednostňování vnějšího (čisté ruce) nad vnitřním (úmysl) apod. Udílení almužny odhaluje, zda-li je naše srdce čisté nebo holedbavé, zda-li je v souladu s Ježíšovými požadavky či nikoli. Blíže se k tomuto aspektu vrátíme v části 2.4.

Almužna zjednává Boží přízeň, pomoc a ochranu

Boží přízeň, požehnání, pomoc a ochrana byly a jsou v celých dějinách spásy pro Boží lid i pro každého zbožného něčím velmi důležitým. Proto Boží slovo připomíná význam almužny ve vztahu k těmto potřebám člověka: „Nikdy

neodvracej tvář od chudého a Bůh neodvrátí od tebe tvář svou“ (Tob 4,7). Také v žalmech je tato skutečnost připomínána (srov. např. Žl 41,2-4).

Jistě je ale třeba opatrnosti v představách o způsobu, jakým svobodný Bůh v životě působí, jak ochraňuje a pomáhá. Může se jednat nejen o vnější blahobyt nebo pomoc, ale i o vnitřní posílení navzdory vnější nepřízni, nebezpečí a pokušení. Jistě zjednává povzbuzení v duchovním životě to, když jedná podle svého nebeského Otce, který se o mě stará o to víc, čím víc se mu přibližuji.

Almužna zjednává odplatu u Otce (Mt 6,1)

Ne každá almužna získává Otcovu odplatu. Především to není almužna okázalá a konaná před lidmi (srov. Mt 6,1). Potřebujeme sice ve svém životě uznání, ale od koho je očekáváme? Je třeba se rozhodnout, zda-li vzorem našeho jednání bude druhý člověk, nebo sám Bůh, k jehož obrazu jsme stvořeni. Pokud očekáváme uznání a chválu od lidí, jaké místo má v našem srdci Otec? Není možné jednat jen skrytě, aby to nikdo neviděl, ale je možné jednat a udílet almužnu tak, že ji ve svém srdci svěrujeme Otcovi. Proto jen tehdy se nám dostává Otcovy odplaty, když ji právě od něj očekáváme.¹³⁵

Naše almužna má být skrytá (srov. Mt 6,4). Taková almužna totiž je podmíněna vírou a pokorou, neboť ve skrytosti se odhaluje skutečnost mého bytí. Ve skrytosti svého srdce totiž jedná před Otcem a setkávám se s ním. On mi dává poznávat sebe sama a stávat se sám sebou. Zde se odhaluje pravda o mých úmyslech a motivacích, dochází k jejich proměně pomocí Otcova milosrdenství a potvrzuje se synovská identita zakládající svobodu Božího dítěte v jednání před lidmi a před světem. Nebeskou odplatou je tedy integrita vlastního života, identita Božího synovství, jež nám zjednává právo na dědictví (srov. Žid 6,12; 1Petr 1,4).¹³⁶

Na druhou stranu ale mají být naše skutky vidět: „Tak ať vaše světlo svítí lidem, aby viděli vaše dobré skutky a velebili vašeho Otce v nebesích“ (Mt 5,16). Rozlišení almužny, jíž se holedbáme a vystavujeme na odiv, od té, kterou

¹³⁵ Srov. FAUSTI, S., *Nad evangeliem podle Matouše*, s. 92.

¹³⁶ Srov. tamtéž, s. 94.

zjevujeme druhým Otce, se odehrává v našem srdci, v charakteru našich vztahů, v našem úmyslu a záměru. Proto je důležitá čistota srdce jako předpoklad duchovní kvality našich skutků a jednání. Pak platí Augustinova slova: „Chudí jsou pole úrodné, jež vbrzku nese úrodu dávajícím. Chudý je cestou k nebi, kterou se přichází k Otci.“¹³⁷

Almužna zasluhuje poklad v nebi

Protože se Bůh ztotožňuje s chudými, má pomoc jim prostřednictvím almužny věčnou hodnotu, zasluhuje poklad v nebi. Evangelium proto pobízí k získávání tohoto pokladu prostřednictvím almužny (srov. Lk 12,33-34; 18,22). Můžeme hromadit poklad zde na zemi, o který se však s úzkostí obáváme, protože jej můžeme ztratit. Ze zkušenosti navíc víme, že neuspokojuje všechny touhy člověka. Alternativou tomuto pokladu je poklad nebeský, nové jmění získané milosrdenstvím. Nový život v Bohu – zdroji všeho milosrdenství. Nové bohatství, které nemůže vzít nikdo, ani smrt, a proto není zdrojem úzkosti a obav, ale naopak účastí na nebeské radosti již nyní, i když ještě ne zcela.

Eschatologický příslib odměny při vzkříšení spravedlivých nám dává také sám Ježíš, když vybízí k pohostinnosti vůči chudým a potřebným. Ti nemají čím odplatit, abychom i my jako „chudí“ a „chromí“ mohli mít naději na účast při hostině v Božím království (srov. Lk 14,13-14).

Nesmíme zapomínat také na to, že hodnocení našeho jednání s potřebnými je součástí Posledního soudu (srov. Mt 25,31-46). To nás nemá vystrašit, ale povzbudit k vnímání hodnoty člověka a vzájemné praktické lásky.

Vykupitelská hodnota a spása člověka

Další významnou hodnotou almužny je zahlazení hříchů, vykoupení z moci smrti naší dobročinností. Jde o pradávnu moudrost (srov. Sir 3,29), radu související se spravedlivým jednáním (srov. Dan 4,24), kterou potvrzují také slova anděla Rafaela: „Almužna zachraňuje od smrti a očišťuje od veškerého hříchu“ (Tob 12,9a).

¹³⁷ AUGUSTIN, Sermo, 76; cit. podle: ŘEHÁK, A. *Patristická encyklopedie*, s. 16.

Ke spáse, jež je cílem Božího jednání, je důležitá víra. Má to však být „víra projevující se láskou“ (Gal 5,6). Neboť „jako tělo bez duše je mrtvé, tak i víra beze skutků je mrtvá“ (Jak 2,26).

Skutky apoštolů se zmiňují o lidech, jejichž hojné udílení almužen bylo spojeno se vztahem k Bohu, s modlitbami a mělo jistý význam pro spásu nejen vlastní, ale i druhých (srov. Sk 9,36; 10,2.30-31.48).

2.3 Charakteristiky křesťanské almužny

Z toho, co jsme dosud uvedli, můžeme rozpoznávat určité charakteristiky almužny,¹³⁸ které by měly odpovídat Božímu vzoru, Boží lásce projevené v Ježíši Kristu. Uvědomění a prožívání hodnoty almužny v různých aspektech přispívá k plnějšmu uskutečňování příkazu Ježíše Krista, k udílení opravdové křesťanské almužny.

Úmysl a motivace almužny

Aby udílení almužny nebylo jen lidumilným gestem, ale vpravdě křesťanským jednáním, mělo by vycházet z čistého úmyslu, který dává hodnotu lidskému jednání, jak tomu učil Ježíš (srov. Mt 6,2-4), a mělo by být motivováno prvotním Božím dobrodiním vůči člověku. Boží spravedlnost a milosrdenství, které člověk sám zakouší, jsou tím nejlepším vnitřním podnětem k tomu, aby je ve svobodě, vděčnosti a s radostí projevoval druhým. Pramenem mého milosrdenství k bližnímu je sám Bůh a k Němu má také směřovat, aby se naplnila spravedlnost. Almužna je takto udílena z lásky Boha a z lásky k Bohu. Stává se obětí chvály za nezasloužené Boží dobrodiní a spojuje nás s Bohem. Vychází z vděčnosti, která je základem našeho vztahu ke Stvořiteli a Vykupiteli i našeho vztahu k druhým lidem.

¹³⁸ Srov. PERRIN, J. M., Alms and Almsgiving (in the Church), in CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA. *New Catholic encyclopedia*, s. 301-302.

Almužna je mostem Boží a lidské lásky

V našem duchovním životě někdy dochází k nesouladu mezi naším prožíváním vztahu s Bohem a lásky k bližním. Křesťanská almužna tento nepoměr vyrovnává, neboť propojuje Boží přízeň a péči s mezilidskými vztahy. Almužna je tak jistým svorníkem mezi Boží a lidskou láskou. Boží láska nás vede k lásce k bližnímu a naopak. Jak bychom mohli vrátit Bohu to, co on nám dává? Prostřednictvím potřebného bližního, s kterým se On sám ztotožňuje. Jak můžeme zažívat nebo dávat zakoušet Boží péči? Skrze sdílení Božího dobrodiní ve vzájemné mezilidské milosrdné lásce.

Nezištnost a ohleduplnost

Z předchozího vyplývá, že udílení almužny by mělo být nezištnou ohleduplností. *Nezištnou*, tedy bez očekávání zadostiučinění, že se mi to nějak vrátí, *ohleduplností*, která se vyvaruje okázalosti a nadřazenosti.

V duchovním životě je však rozdílem udílet almužnu jen proto, abychom dosáhli nebeských pokladů (i to se může stát skrytým sobectvím), nebo proto, že jsem již Bohem obdarováván a chci se o to dělit. Přitom mohu být povzbuzen příslibem, že takové dávání rozhojňuje pravé bohatství.

Rizikem, s nímž se musíme přitom vyrovnávat, je naše tendence k okázalosti a holedbavosti. Snaha poukazovat na dobré, co jsme vykonali, a mluvit o tom, aby se to druzí dozvěděli, obdivovali nás a uznávali za dobrodince. Máme pak sklon místo Boží dobroty oslavovat dobrotu lidskou a získávat si tak odměnu již nyní. Ježíš nás přitom jasně učí o skrytosti našich skutků spravedlnosti, která nás nutí překonávat sami sebe a skrze niž roste náš vztah k nebeskému Otci, zraje náš duchovní život.

Spojitosť s celkem duchovního života

Další významnou charakteristikou opravdové křesťanské almužny je její vnitřní propojenost s dalšími aspekty duchovního života. Bez almužny duchovnímu životu něco schází. Solovjov nám také připomíná, že jsou tři základní aspekty našeho života – modlitba (vztah k Bohu), almužna (náš vztah

k druhým) a půst (vztah k sobě samému) – navzájem tak spojeny, že jeden bez druhého nemají sílu. Nesprávné udílení almužny působí nesoulad a korupci, která nás oslabuje v úsilí o dokonalost a nápravu nebo očistu Božího obrazu v nás.

Pozitivní vztah ke stvoření a majetku

Důležitým aspektem při udílení almužny je náš vztah k tomu, o co se dělím, co dávám. Namísto zde není rozhodně nějaký odpor k majetku, protože majetek je něco, co potřebujeme nutně k životu, a sám o sobě nemůže být něčím špatným. Záleží na tom, jak jej vnímáme a užíváme. Zda-li se necháváme vést vlastními nečistými vášněmi a sklony, nebo Duchem svatým, slovem evangelia a ctnostmi, které náš vztah k majetku uspořádávají. Předpokladem je tedy pozitivní vztah k celému Božímu stvoření a poznání, že jsme i přes rozmanitost našich schopností v péči o ně jen správci, kteří mají vše Bohem darované a svěřené štedře a velkodušně sdílet zvláště s potřebnými a chudými.

Vnímavost a praktičnost soucitné lásky

Dávání almužny není jen vyrovnáním účtů. Podstatně zahrnuje pozornost lásky, která se soucitně sklání k potřebnému bližnímu. Nevyhýbá se, naopak přijímá a účinně i tvořivě reaguje na příležitosti k bratrské lásce. Podobenství o milosrdném Samaritánovi (srov. Lk 10,25-37) je stále nedostižným příkladem.

Poukazuje na to, že my sami jsme nejprve potřebovali a potřebujeme pomoc toho pravého Samaritána, Ježíše Krista, který se stal bližním nám, zraněným hříšníkům. Podle jeho příkladu máme jednat i my. „Viděl ho“: pozornost a vnímavost k nouzi a potřebám druhých, ale také vidění člověka, bratra, navzdory jeho nesympatickému vzezření nebo nepříjemné situaci. „Bylo mu ho líto“: soucit či milosrdenství je základem naší účasti, která nemá být pasivní, ale odkazuje na aktivní účast a nasazení. „Přistoupil k němu“: není možné pomáhat jen na dálku, bližním se stávám, když přistoupím blíž a jsem ochoten sdílet nouzi, nikoli když se odvrátím a vzdálím. Zároveň to odkazuje na hlubší rozlišování příčin nouze, kterým má odpovídat naše reakce – forma almužny.¹³⁹

¹³⁹ Srov. FAUSTI, S., *Nad evangeliem podle Lukáše*, s. 405-408.

Člověk svoji situaci nouze může řešit nevhodným způsobem. Pak je zajisté namístě poukázat při setkání s ním na vhodné prostředky. Pokud jich nechce využít, tak i bratrsky poučit nebo napomenout. Například mnozí lidé bez domova, které potkáváme na ulicích, by mohli svoji situaci řešit důstojněji než žebráním.¹⁴⁰ Příčiny jejich situace a nevhodné způsoby žádosti o pomoc jsou rozmanité. V naší zemi to nebývá primárně hmotná chudoba, která je důsledkem chudoby vztahové, popř. mravní nebo duchovní. Na tuto novou formu poukázala např. Matka Tereza (viz kap. 1.4). Jejich nouze proto vyžaduje ještě bližší a dlouhodobější účast, než jakou je jednorázová materiální pomoc. Například prostřednictvím různých organizací soustavně se věnující doprovázení potřebných. Nemá to však nahradit naši osobní účast a případnou podporu někoho ve spolupráci s pomocí organizace podle příkladu Samaritána (já) a hostinského (např. Charita), pokud vnímáme, že jsme k ní voláni.

Odkaz na pomoc druhých také nemá být pouhým přehozením odpovědnosti na druhé. Stále zůstávají i jiné možnosti našeho projevu milosrdenství, např. vstřícnosti a určité lidské pozornosti vůči těmto lidem, jak nám na to poukázal Abbé Pierre. I když nemáme dar konání zázraků, jako měl apoštol Petr, je inspirativní jeho setkání s prosícím o almužnu u chrámové brány (srov. Sk 3,1-8). Ač sám neměl zlato, pomohl tím, co měl – modlitbou mu zprostředkoval uzdravující Boží milost, která odstranila příčinu jeho nouze. Je sice pravda, že tomu, kdo potřebuje oděv nebo obživu, nepomohou jen naše slova (srov. Jak 2,15-16). Modlitba se tím ale bezvýznamnou nestává. Je třeba konkrétně jednat podle rozpoznané potřeby, ale zároveň je důležité svěřovat Boží milosti ty příčiny nouze, které může odstranit jen On. Formou almužny je tedy také modlitba, kterou posvěcujeme naše setkání a jednání. V modlitbě také prosíme o to, abychom dokázali rozpoznávat nejvhodnější způsob našeho jednání. K tomu potřebujeme například určitou dovednost a rozlišování, ochotu hledat cesty řešení a obeznámenost s možnostmi pomoci.

¹⁴⁰ Vnímáme jistou odlišnost výrazů *žebrání* a *prosby o almužnu*, popř. *žebrák* a *ten, kdo prosí o almužnu, potřebný, chudý*. První mají pejorativní charakter našeho negativního hodnocení a odkazují na námi vnímaný nevhodný a nespravedlivý způsob žádosti o pomoc, kdežto druhé poukazují na opak.

Podobenství o milosrdném Samaritánovi můžeme číst také tak, že my jsme oním hostinským, který se svou službou v konkrétním životě, podle svého postavení a možností, účastní na uzdravujícím působení Božího milosrdenství. „Starej se o něho“: s pomocí dvou denárů, které ti já dávám (dvě přikázání lásky, popř. naše schopnosti, to, čím jsme obdarováni). „Co vynaložíš navíc“, tj. naši účast, naše výlohy na řešení nouze druhých, naši almužnu, „já ti doplatím, až se budu vracet.“ Když takto rozdáváme, získáváme pravé bohatství (srov. Lk 16,12) a stáváme se podobnými Ježíši i Otci v jejich milosrdenství (srov. Lk 6,36).¹⁴¹

Povinnost almužny

Tomáš Akvinský ve své *Sumě teologické* píše o almužně také jako o povinnosti vyplývající z toho, že není jen radou, ale přímo přikázáním lásky k bližnímu. O povinnost se jedná, když máme přebytek (hojnost) a bližní je v krajní nouzi.¹⁴² Tento princip sdílení formuluje již 1. list Janův: „Jestliže má někdo majetek a vidí, že jeho bratr je v nouzi, ale zavře před ním svoje srdce – jak v něm může zůstat Boží láska?“ (1Jan 3,17). Konkrétní naplňování této povinnosti bylo a je problematikou, která vyžaduje naslouchání Duchu svatému, Božímu slovu i tradici církve, zkušenosti předchozích generací a vnímání znamení doby, aktuálních potřeb bližních a naší situace.

Odpovědi na otázky po konkrétních a jasných kritériích, komu, kolik a jak máme udílet almužnu, se proto v různých dobách lišily. Nacházíme ale určitá obecnější kritéria, která nám pomáhají rozlišovat. *Hojnost (přebytek)* je, když máme více, než je nutné a potřebné pro zabezpečení vlastního života, naší rodiny nebo pro udržení sociálního postavení. *Krajní nouze* bližního znamená nedostatek majetku (prostředků) k zabezpečení základních životních potřeb. Přitom však víme, že se hranice chudoby liší v různých situacích a oblastech podle různých ekonomických a sociálních souvislostí.¹⁴³

¹⁴¹ Srov. FAUSTI, S., *Nad evangeliem podle Lukáše*, s. 409-410.

¹⁴² Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa theologiae*, II-II, q. 32, a. 5.

¹⁴³ Srov. PERRIN, J. M., *Alms and Almsgiving (in the Church)*, in CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA. *New Catholic encyclopedia*, s. 302-303.

Někdy jsou tato kritéria (podmínky) jasně rozlišitelné, ale často nikoli. Jednání v konkrétních situacích je pak odkázáno na logiku víry křesťana a zralost jeho svědomí osvíceného Božím milosrdenstvím. Tak ho tyto situace učí rozlišování (s pomocí Ducha svatého nebo duchovního vůdce, zpovědníka) a rozvážnosti ve svých rozhodnutích, co je nutné pro něj samého a co by měl sdílet s bližními. Můžeme také říci, že nejasnost kritérií Božího zjevení pro tyto situace odkazuje na kreativní a velkorysé užívání svobody. Ježíš dostatečně poukazuje na to, aby jeho učedníci tuto svobodu užívali k lásce, zejména k různě potřebným, s nimiž se ztotožňuje.¹⁴⁴

Radost štědrosti

„Každý ať dá podle toho, jak se sám u sebe rozhodl, ne s těžkým srdcem a proti své vůli, protože Bůh miluje radostného dárce“ (2Kor 9,7). Takto mohou být obdarováni radostí nejen ti, kdo prosí a dostávají (srov. Jan 16,24), ale i samotní dárci. To je radost lásky, která se dává, ale která zároveň rozlišuje přiměřenost daru vzhledem k dalším okolnostem. Je to radost vyvěrající ze svobody mezi tím, kdo ve svobodě prosí o dar, a tím, kdo se jej rozhodne ve svobodě dát. Každá snaha o manipulaci nebo neodůvodněné pochybnosti a posuzování ubírá na této radosti a duchovním prospěchu pro obě strany. Pochybnost, že jsem měl dát a nedal, a naopak že jsem dal a neměl, je buď nemístná, nebo je třeba z ní vytěžit poučení na příště. Každopádně i chybné rozhodnutí je možné „proměnit“ modlitbou, svěřením sebe a toho druhého do Boží prozřetelnosti. Jednoduše si nenechat vzít radost štědrosti rozdávající dobrým i zlým, které může proměňovat. Obdobně jako všichni žijeme z Boží štědrosti, která nás učí lásce a proměňuje, i když si to ani nezasloužíme. Pavel nám tak připomíná, že ani nezáleží tolik na tom, co a kolik jsme dali, ale *jak*.

¹⁴⁴ Srov. PERRIN, J. M., Alms and Almsgiving (in the Church), in CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA. *New Catholic encyclopedia*, s. 302-303.

2.4 Čisté srdce a srdce holedbavé

Udílení almužny a s tím související radost souvisí v duchovním životě úzce se *srdcem* člověka, jímž není ovšem myšlen tělesný orgán, ale vnitřní život člověka.¹⁴⁵ Srdce totiž podle Písma svatého sjednocuje celého člověka, je jádrem jeho osoby, místem citů, uvažování, rozhodování, jednání, lidské svobody, místem, kde se člověk setkává s Bohem a kde Bůh k člověku promlouvá, kde v člověku přebývá Duch svatý, Průvodce duchovním životem.¹⁴⁶

Srdce je místem lásky a víry, skrze něž vnímáme celek a harmonii. Srdce nám poukazuje na to, že naše identita a realizace života je spojena se společenstvím, a učí nás vnímat očima lásky, tj. umět se oprostít od sebe, vidět a uznat druhého ve vztahu i v odlišnosti. Vzor tohoto náboženského principu nahlížíme prvotně v Boží *kenosis* (pokoření se, ochuzení), která existuje jak v okamžiku stvoření, tak i vykoupení. Na tento dokonalý akt lásky odpovídáme vírou a láskou, které nemůžeme od sebe bez následků oddělit. „Proto je srdce zárukou pravého a zdravého vnímání vlastní identity, spravedlivé a bedlivě rozlišované lásky a pravé víry.“¹⁴⁷

Lidské srdce bylo původně stvořeno Bohem jako dobré, toužící po dobru, pravdě, lásce. Po pádu a Kristově oběti bylo obnoveno Duchem svatým, ale je stále napadané a znečišťované zlými myšlenkami.¹⁴⁸ Proto člověk při uskutečnění základního Božího požadavku a vlastní touhy milovat Boha celým srdcem, tzn. celou duší a celou myslí (srov. Mt 22,37), zakouší neustálé překážky a námahu, na niž sám nestačí. Poznává tak, že čisté srdce je nejprve darem Boží milosti, ale zároveň i celoživotním úkolem. Je proto důležité bdít nad čistotou srdce, pečovat o něj, střežit jej.¹⁴⁹ Nápomocny přitom mohou být některé

¹⁴⁵ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 437.

¹⁴⁶ Srov. De FRAINE, J. a VANHOYE, A., Srdce, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 473.

¹⁴⁷ RUPNIK, M. I., *Vybrané otázky z antropologie*, s. 122.

¹⁴⁸ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 309.

¹⁴⁹ Jezuita Lallemand (1588-1635) upozorňuje na rozdíl mezi péčí o srdce a zpytováním svědomí, které mají mezi sebou úzkou souvislost, ale důležitou odlišnost. Srov. LALLEMANT, L., *Spiritualita srdce. Duchovní učení*, s. 86-87.

příručky duchovního života¹⁵⁰ nejlépe při současném doprovázení vhodným duchovním vůdcem. Existují totiž na jedné straně různé stupně dokonalosti a čistoty srdce, ale na straně druhé různé formy myšlenek, které napadají naše srdce, a není snadné pro člověka samotného se v tom orientovat.

Čistota srdce (zralost duchovního života) se projevuje i při udílení almužny. Praxe ale není jednoduchá. Člověk holedbavý, pyšný a vychloubačný se nechává ovládat myšlenkami a touhou po oslavení sebe sama. Hledá vlastní prospěch, i když se navenek zdá, že mu jde o pomoc druhým.

Láska není nějaká abstraktní záležitost. Osoba se potřebuje realizovat. Vztahy se potřebují projevit. Almužna napomáhá ve společenství oslavovat Boha a naplňovat poslání vyplývající ze spojení s Bohem v životě osobním a společném. Člověk čistého srdce vidí Boha, nahlíží jeho krásu, jeho dobrotivost, milosrdenství, spravedlnost, jeho lásku k hříšníkům, chudým a potřebným, mezi které on sám patří v první řadě. Nahlíží kenotické sestoupení Božího Syna, který to činí tak, aniž by jako Pán dal pocítit, že je pro něj člověk méně důstojný, nějak ponížený. Člověk pokleká před Pánem, ale cítí se pozdvižen v důstojnosti pokorou Krista. On, bohatý božskou důstojností, se pro nás stává chudým člověkem, aby nás pozvedl k důstojnosti Božích dětí (srov. 2Kor 8,9). Zde nacházíme vzor velkorysosti ducha almužny. Ochota upřímně sestoupit do bídy člověka, vidět ho v jeho situaci a být s ním, dát mu trvalé východisko, aniž by si dělal nároky na ohodnocení, odměnu nebo slávu. Sám Ježíš tuto skutečnost dokázal. Navzdory tomu, co všechno lidem projevoval, jej místo oslav ukřižovali. Opět zde objevujeme vzor nezištnosti a čistoty srdce, jež bylo pro nás probodeno, abychom z něj jako z pramene mohli čerpat duchovní útěchu a sílu v našem úsilí o zpodobení (srov. Mt 11,28-29).

I ve vztahu k almužně je proto úcta k Ježíšovu srdci velmi inspirativní, neboť nás přibližuje k Ježíši jako k člověku, jeho prožívání a jednání během pozemského života, jeho postojům k druhým, jeho myšlení a citům, které nás mohou učit v našich setkáváních s druhými, zvláště potřebnými. Učit se pokoře a

¹⁵⁰ Např. ŠPIDLÍK, T., *Jak očistit své srdce*. LALLEMANT, L., *Spiritualita srdce. Duchovní učení*.

vnímání chudého jako člověka s důstojností rovnocennou mé, třebaže v aktuálně bídných podmínkách. Nestavět se povýšeně nad něho třeba jen ve skrytu, protože on to z našeho jednání často vycítí. Nejen že to znečišťuje pýchou srdce, ale také to poškozují bližního. Čisté srdce nejen vnímá potřeby druhých, ale vidí člověka, osobu s důstojností Božího obrazu, i když skrytou pod nánosy mnohých zranění. A to i přesto, že se to u něj projevuje způsobem vyvolávajícím spíše odpor než soucit.

Člověk čistého srdce na druhou stranu není žádný sentimentalista nebo idealista. Chudí lidé sice mnohdy potřebují náš soucit, ale soucit s důstojností a spravedlností, soucit reálný a konstruktivní, nikoli planě sentimentální. Takový člověk si nestěžuje stále na nespravedlnost světa a bohatých, ale hledá cesty spravedlnosti u všech (bohatých i chudých), neboť všichni jsou stvořeni k Božímu obrazu a každý má v životě v určitý čas své místo. Bohatý i chudý má svůj význam ve společenství a člověk, který je schopen se dívat Božím pohledem (čistým srdcem), nachází smysl života každého člověka a učí každého takto se navzájem vnímat jako např. Klement Římský v korintské obci: „Silný pečuj o slabého, slabý měj v úctě silného. Bohatý buď štědrý k chudému. Chudý dobrořeč Bohu, že dal bohatému, poněvadž jeho prostřednictvím dostáváš, když máš nedostatek.“¹⁵¹

Každý z nás je volán Duchem svatým k různým formám chudoby a almužny ve svém životě, jak nás k tomu učí např. Ignác ve svých *Duchovních cvičeních*. Tak si můžeme i ve vztahu k formě almužny brát inspiraci od příkladů svatých (například František z Asissi nebo Anežka Česká) a osobností dějin spirituality až do současnosti (Matka Tereza, Abbé Pierre, atd.).

Náš každodenní praktický život nám sice zdánlivě neumožňuje konat velké skutky, jak to vidíme u Ježíše v evangeliu nebo na příkladu svatých, ale každý v rámci svých darů a možností můžeme uskutečňovat různé formy almužny. Duch svatý nás dostatečně skrze Boží slovo ujišťuje, že Otec vidí vše, i to, co je skryté ve všednosti a v těch nejmenších skutcích lásky skrytých před zraky

¹⁵¹ KLEMENT ŘÍMSKÝ, List sv. Klementa Korint'ánům, XXXVIII,2; in *Druhá patristická čítanka*, s. 57.

veřejnosti a médií. Naopak srdce zatížené touhou po lidské slávě a pýchou se bude všem těmto příležitostem vzpírat a stále bude nacházet důvody proti almužně. Bude tak zůstávat v začarovaném kruhu tvrdosti a lhostejnosti, která brání přijmout nabízenou možnost ji prorazit skrze prostý úkon pokory a lásky k bližnímu.

Člověk čistého srdce se také nemusí přespříliš strachovat o svůj život. Jeho srdce slouží Otci, který se stará a ví, co je dobré a potřebné, i když někdy není pro člověka snadné rozpoznat záměry Boží prozřetelnosti. Na významu v duchovním životě rozhodně neubírá, pokud se člověk věnuje světským záležitostem a majetku. Důležité přitom je jen jedno – komu přitom nakonec slouží (srov. Mt 6,24). Naopak „láska potřebuje hmotu“.¹⁵² Kritériem duchovního života je konkrétnost v běžných každodenních situacích. Člověk čistého srdce nevnímá jen Boha, ale je také správcem jeho stvoření, a tak vnímá hospodářské a sociální problémy. Vnímá, že vše je svěřeným darem Stvořitele. Objevuje novou skutečnost, kde dávat neznamena ztrácet, ale získávat mnohem více (srov. Sk 20,35). Darované s čistým srdcem se stává věčným, je vtahováno do Božího života.

Je proto důležité rozlišování, neboť srdce je místem integrity člověka. Je-li čisté, pak člověk prožívá harmonii všeho a všech, se sebou i s lidmi, s celým stvořením, s Bohem (srov. Mt 5,8). Naopak znečištění srdce působí neklid a rozdělení. Touha po čistém srdci je lidskému nitru vlastní včetně zkušenosti o jeho nestálosti, vlastní slabosti a potřebě Boží pomoci o jeho dosažení a vytrvání v dobrém jednání: „Stvoř mi čisté srdce, Bože! Obnov ve mně ducha vytrvalosti [...] a posilni mou velkodušnost“ (Žl 51,12.14). Přitom před Bohem neobstojí žádné klamné vnějškové chování a pokrytectví, ale zkroušené a pokorné srdce, tedy upřímné a pravdivé.

Udílení almužny je jednáním, které vychází ze srdce a zároveň působí na toto srdce. Jde o vzájemné ovlivnění. Čím jasnější srdce, tím opravdovější almužna, která přináší plody spravedlnosti, čistotu srdce a nebeské poklady.

¹⁵² RUPNIK, M. I., *Uvedení do duchovního života*, s. 58.

Je tolik žádostí o naši almužnu, že se před nimi někdy přirozeně uzavíráme, ale máme je přestat vnímat úplně? Srdce čisté a pokorné hledá cesty a formy bez nároku na ocenění. Srdce pošetilé naopak nerozlišuje. Buď se zatvrzuje vůči všem, nebo se dostává se do zmatků, ztrácí se v mnohosti situací a planém soucitu bez radosti z drobných skutků lásky. Srdce pyšné činí velké skutky almužny, ale neroste v lásce, nezjednává si poklady u Otce, nerozvíjí svoji křesťanskou identitu, rozpadá se ve vratké světské slávě. Navíc přehlíží mnoho příležitostí k získávání nezničitelného bohatství, protože pro jejich nepatrnost a skrytost mu to nestojí za úsilí.

Almužna odhaluje stav našeho srdce a napomáhá k jeho očišťování proto, že odvrací od různých špatností jako je například sobectví, chamtivost, závist, pýcha (srov. Mk 7,21-22). Je tak jedním z účinných prostředků, jimiž je naše srdce připravováno nechat se vést Duchem svatým a připodobňovat celého člověka obrazu Syna a dokonalosti Otce.

2.5 Almužna zakrývá množství hříchů

S čistotou našeho srdce souvisí odpuštění našich hříchů. Almužna je i zde podle Písma, otců i tradice důležitým prostředkem, který se v současné kající praxi trochu opomíná. Zůstává spíše v rovině lidské solidarity, sociální spravedlnosti a pomoci. Méně si však uvědomujeme její význam v duchovním životě toho, kdo ji udílí, pro něhož je vpravdě „lékem hříchů“,¹⁵³ neboť „svá poskvrnění můžeme smývat dobročinností“,¹⁵⁴ jak nás upozorňují otcové. Tak jí uzdravujeme své nitro a očišťujeme svá srdce. Stáváme se podobnými Kristu, Božími syny, těmi, kým máme být podle Božího obrazu. A v bratrském společenství v Duchu svatém sdílíme lásku, spravedlnost a milosrdenství vůči sobě navzájem prostřednictvím všech Božích darů, i těch materiálních.

Písmo prohlubuje chápání almužny o její vykupitelskou hodnotu (srov. Sir 3,29; Dan 4,24; Tob 12,8-9). Odhaluje tak vyšší spravedlnost mezi člověkem

¹⁵³ AUGUSTIN, Homilia, č. 47; přel. s přihlédnutím k: ŘEHÁK, A. *Patristická encyklopedie*, s. 16.

¹⁵⁴ CYPRIÁN, *De opere et eleemosynis*, č. 1; in *Patristická čítanka*.

a Bohem, než je jen lidská spravedlnost. Nejde samozřejmě o nějaký kalkul. Tato skutečnost se odehrává ve svobodě a lásce. První Petrův list také poukazuje na hodnotu vzájemné bratrské pomoci a pohostinnosti, neboť právě „lásky přikrývá všechny hříchy“ (1Petr 4,8).

Otcové a další významné osobnosti dějin spirituality také na tuto hodnotu poukazovali, jak jsme si toho výše (viz kap. 1.3–1.4) již mohli všimnout. Např. Cyprián s ohledem na situaci odpadlých křesťanů zmiňuje význam našich dobrých skutků pro odpuštění hříchů.

Již od počátků církve je almužna považována za jeden ze skutků zadostiučinění neboli pokání. Jako taková napomáhá k obnově duchovního života narušeného hříchem. Přispívá k očištění srdce, vnitřnímu obrácení k Bohu a k bližnímu, odpuštění časných trestů za hříchy.¹⁵⁵

Během liturgického roku se význam almužny připomíná zejména v době postní, případně v jiných kajících dnech, a to právě v souvislosti s pokáním. Ve zpovědní praxi je almužna jako skutek pokání poněkud opomíjena. Co však brání tomu, aby s ohledem na duchovní dobro, osobní situaci, povahu hříchů a možností kajícího, neukládal zpovědník právě v dnešní konzumní době tuto formu obrácení, pokání?¹⁵⁶

2.6 Almužna bez askeze – bezbřehá náklonnost, nebo lhostejnost

Křesťanská almužna se neobejde bez askeze, bez ochoty a úsilí spolupracovat s Boží milostí, bez připravenosti a disponovanosti vůči Božímu působení. Touto askezí se člověk vyvaruje různých neuspořádaných náklonností a vášní, postupně je eliminuje a podle Boží vůle uspořádává svůj život ke spáse duše.¹⁵⁷ Neznamená to popření vlastní vůle. Víra v Boha, jež je tajemným

¹⁵⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 1473. Tento význam almužny se týká nauky a praxe odpuštění v církvi, které může získat každý věřící v souvislosti s pokáním buď sám pro sebe, nebo pro zemřelé na způsob přímlyvy (srov. *Katechismus katolické církve*, č. 1471).

¹⁵⁶ Srov. tamtéž, č. 1459-1460.

¹⁵⁷ Srov. IGNÁC Z LOYOLY, *Duchovní cvičení*, č. 1.

vzájemným působením mezi Bohem a člověkem, vyžaduje účast lidské vůle, její obrácení od zla k dobru, od života podle těla k životu podle Ducha.¹⁵⁸

Askeze je v současném kontextu neustálou zkušeností Velikonoc v aktuálních podmínkách, přetvářením člověka podle Ducha svatého k životu lásky. Má sjednocující, integrující charakter v osobním i společenském životě. Askeze vede k dosažení lidské a křesťanské zralosti, k ochotě nasadit se pro Boží dílo, pro spásu všech a všeho.¹⁵⁹

Nestačí jen usilovat o uspořádání vlastního života, myšlení, citů a vůle, ale nechat se vést Duchem svatým k aktivní účasti na životě Kristova těla, k vědomí synovství a všeobecného bratrství vzhledem k Otci a ke spolupráci na vykupitelském díle v církvi. Askeze učí člověka vnímat hodnoty života, vážit si jich a dělit se o ně podle spravedlnosti a milosrdenství s druhými. Ale nejen to, učí člověka být darem pro druhé podle příkladu Ježíše Krista. Tím, že se mu připodobňuje v síle Ducha svatého, dosahuje dokonalosti a milosrdenství Otce a roste v lásce, stává se plněji Božím synem.

Na nutnost a význam asketického úsilí poukazuje svým způsobem také Vladimír Solovjov: „Náboženství je dílo boholidské i dílo pro nás samé. Ale při každém díle je třeba si osvojit neměnné základní způsoby a úkony, bez nichž nelze postupovat dále.“¹⁶⁰ Náboženská praxe má podle něj za úkol napravit náš narušený a rozptýlený život, naše oddělování od Boha, bližních a podrobování se naší hříchem narušené přirozenosti. Proto je třeba základních úkonů, které toto napravují: dobrovolné poddání se Bohu v modlitbě, vzájemná jednomyslnost (solidarita) a ovládnutí přirozenosti. V praxi se jedná o známé prvky osobního i společného náboženství – modlitbu (liturgii), almužnu (solidaritě) a půst (ovládání vášní), které souvisí s našimi vztahy k Bohu, k druhým a k sobě samému. Skrze ně se připodobňujeme Bohočlověku Kristu a uvádíme jeho Ducha do všech oblastí lidského i přírodního života ke sjednocení všeho a všech v Bohu.¹⁶¹

¹⁵⁸ Srov. SOLOVJOV, V., *Duchovní základy života*, s. 27.

¹⁵⁹ Srov. GOFFI, T., Askeze, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 50-53.

¹⁶⁰ SOLOVJOV, V., *Duchovní základy života*, s. 14.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, s. 14-17.

Tyto základní úkony spolu velmi úzce souvisí a není možné je oddělovat. Nedostatek v jedné oblasti vyjevuje nebo zapříčiňuje nezdravé pozice v oblastech druhých. Tak i almužna bez modlitby a zdrženlivosti se může snadno stát prostředkem sebe prezentace, pýchy a vychloubání, které nás místo podoby s Otcem v jeho štědrosti a dobrotě spíše od něj oddělují a korumpují naši synovskou identitu. To se může projevat jak bezbřehou náklonností, která nevychází z pravdivého pohledu na skutečnou situaci, potřeby druhých a vlastní možnosti, tak i lhostejností a netečností vůči potřebným. Nastává vnitřní zmatek nebo rozrušování vzájemných vztahů, objevuje se tendence ke zjednodušujícímu posuzování a odsuzování, uzavřenosti vůči chudobě druhých, namísto dosahování vnitřního pokoje a spravedlnosti v milosrdenství.

Člověku, který v modlitbě a životě nezakouší a neuvědomuje si bohatství Boží milosti a nezasloužených darů, chybí zdroj a vzor pravé štědrosti a velkorysosti. Člověk, který neumí ovládat své vášně a žije jen pro vlastní prospěch a pohodlí, není ochoten dělit se s druhými. Důležité je proto se skrze prostředky askeze, základní úkony náboženského života, cvičit zejména v pokoře a důvěře v Boha, které nás disponují pro křesťanskou almužnu vděčností a duchovní chudobou.

Pokora znamená pravdivost k sobě i druhým, zejména k Bohu. Učí nás vidět skutečnost, jaká je a jak bychom ji mohli přetvářet k souladu s Bohem a jeho řádem. Tím nás učí vyvarovat se nespravedlnosti a nevhodným postojům. Pokora nám odhaluje naši vlastní chudobu před Bohem a potřebu nezaslouženého Božího milosrdenství, které není protikladem, ale naplněním spravedlnosti. Bůh nám také nedává zakoušet bohatství svých darů najednou, protože bychom nebyli schopni s nimi nakládat. Dává nám je však vzhledem k tomu, k čemu nás stvořil a vykoupil. Bere ohled na naši osobu a situaci v životě. Skrze modlitbu se učíme vnímat a spojovat se s Boží vůlí, přijímat Boží štědrost, která nás naplňuje tak, že se ve vděčnosti toužíme podobně dělit s druhými.

Důležité proto v našem duchovním životě je, aby almužna vycházela z modlitby, byla jí nesena a k modlitbě se navracela. Obdobné je to s půstem, tedy ovládnutím vášní, vlastní přirozenosti.

Způsob a formy askeze mohou být rozmanité podle jedinečného vedení Duchem svatým, podle povolání a obdarování každého člověka a podle situace, v níž se nachází. Církev má respektovat současně vnímané lidské hodnoty a askezi vést k tomu, aby tyto hodnoty byly zakoušeny ve vztahu k velikonočnímu tajemství. Obětující se láska neomezuje, ale naopak rozvíjí lidství, umožňuje sebe-uskutečnění, které souvisí s „tebe-uskutečněním“ a „nás-uskutečněním“ v jednotě Kristova ducha, v životě pro druhé.

Radost ze stávání se synem Otce skrze Syna v Duchu svatém a účast na Božím vzájemně se darujícím a přijímajícím životě nás disponuje k udílení almužny, která je vpravdě křesťanská a vede také ke zralému rozlišování míry a vhodnosti almužny v jednotlivých situacích. Uměřenost se tak ukazuje jako důležitá ctnost, která napomáhá rozlišit v té které situaci poměr mezi potřebou a almužnou. Křesťanská almužna není bezbřehým rozdáváním ani lhostejností k prosícím. V Ježíšově životě vidíme, že vše mělo svůj čas a ne vždy dal hned vše, co po něm kdo žádal. My sice nedokážeme znát druhého jako on nás, ale přesto máme ve svobodě rozpoznávat, zda-li tato forma almužny, která je ode mne žádána, je opravdu tou pravou. Pro náš duchovní život je ale nejdůležitější náš postoj a úmysl. Právě na tomto poli vnímáme určité napětí, které není možné jednou provždy eliminovat, napětí mezi situací, mým poznáním, zkušeností a působením Ducha svatého. Napětí antinomií, které nemusí být protiklady, ale harmonií. Záleží ovšem na našem pohledu, na čistotě srdce, zda-li jsme schopni to tak vnímat. Například milosrdenství a spravedlnost, láska k Bohu a člověku, případně světu, duchovní chudoba a materiální bohatství apod. Tohoto napětí se týkají také paradoxy křesťanského života, jako dávat znamená dostávat, obětovat svůj život znamená ho nalézt atd. Takto vnímaná almužna přestává být jen projevem humanity, ale stává se křesťanskou solidaritou na základě vztahu s Bohem, zakoušení jeho štědrosti a lásky.

Na závěr tak můžeme konstatovat, že askeze nás učí bdělosti tomu, k jaké formě almužny nás Pán volá, k vnímavosti vůči situacím a potřebám druhých, zralému rozlišování při udílení almužny. Na významu proto nabývá celek našeho duchovního života a také naše dispozice k vedení samotným Duchem svatým

skrze Boží slovo, rozjímání, modlitbu a denní zpytování svědomí, reflexi prožitých denních situací a nových rozhodnutí, ale také doprovázení vhodným duchovním vůdcem.

2.7 Spravedlnost a konkrétní láska

Od začátku naší práce se setkáváme s tím, že v almužně se prolíná milosrdenství se spravedlností. Je však třeba krátce si nastínit víceznačnost pojmu spravedlnost.

Tímto pojmem je dnes zpravidla označován právní řád. Označuje ale též mravní kardinální ctnost, „která se zakládá na vytrvalé a pevné vůli dávat Bohu a bližnímu to, co jim patří“.¹⁶² Ve vztahu k Bohu se označuje jako ctnost zbožnosti. Ve vztahu k lidem má utvářet soulad a přiměřenost mezi lidmi a vzhledem ke společnému dobru. Její křesťanské uskutečňování je ale také nutně spojeno s láskou, protože se od křesťana požaduje víc než nestrannost.¹⁶³

Biblicky je pojem spravedlnosti určen Božím zákonem. Za spravedlivé jsou považováni ti, kteří plní Boží vůli a přikázání, zejména přikázání lásky k Bohu a bližnímu. Spravedlivými jsou také ve Starém zákoně označováni chudí, ponižovaní a pronásledovaní. Spravedlnost je také zaslíbením Božím. V Novém zákoně je pak spravedlnost tím, co člověku Bůh dává z milosti na základě víry – ospravedlnění.¹⁶⁴

Dosahování ctnosti spravedlnosti znamená napodobovat a následovat Ježíše Krista, který je dokonalým uskutečněním a zjevením Boží spravedlnosti. Ta je nejen spravedlností, ale také milosrdenstvím, protože vždy nevyžaduje plnou náhradu, zadostiučinění. My sice nedokážeme plně uchopit a uskutečňovat jednotu spravedlnosti a milosrdenství, ale neznamená to, že se v naší konkrétní praxi k tomu nemáme blížit, protože se ospravedlněním stáváme účastni spravedlnosti Boží.¹⁶⁵ „Člověk se Boží spravedlnosti přibližuje vírou a poznává

¹⁶² *Katechismus katolické církve*, č. 1807.

¹⁶³ Srov. Spravedlnost, in RAHNER, K., VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*, s. 313.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 313-314.

¹⁶⁵ Srov. Spravedlnost Boží, in RAHNER, K., VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*, s. 314.

v ní Boží milosrdenství.“¹⁶⁶ Proto je pochopitelné, když v pozdních textech Starého zákona označuje spravedlnost i almužnu (srov. Sir 3,30; Tob 12,8n) a za spravedlivého je pokládán člověk štědrý (srov. Tob 7,6; 9,6) a lidumilný (srov. Mdr 12,19).¹⁶⁷

K duchovnímu životu nutně patří princip vtělení. Tedy skutečnost, že „láska potřebuje hmotu, potřebuje přirozenost, v které se realizuje jako osoba“.¹⁶⁸ Již jsme se s tímto principem setkali, ale nyní jej rozvíjíme do konkrétnosti a angažovanosti, která vychází z našich vztahů a tvoří jejich dějiny. „Vidíme to, když se láska přizpůsobuje mentalitě člověka, raduje se a září v těle a gestech.“¹⁶⁹ Jedním z těchto gest konkrétní lásky je také almužna, která napomáhá zjevovat krásu duchovního života, naplňovat jej a přispívat k uskutečnění krásy, k produhovnění světa. Duchovní lidé ovlivňují a poznamenávají svou konkrétní láskou k druhým sociální, politický i ekonomický život své doby a místa.¹⁷⁰

Láska je principem svobodným a kreativním. Podoby lásky nelze vtěsnat do několika pouček, které bychom pak mohli jednoduše aplikovat v rozmanitosti situací. Almuzna je záležitostí osobní, neboť se týká meziosobních vztahů, dynamickou, proměňující se změnou životních okolností a možností. Není jednoduché se orientovat v mnohosti životních situací a nacházet přiměřené způsoby řešení. Aby odpovídaly tomu, k čemu směřujeme v duchovním životě, je proto důležité prosit o vedení Ducha svatého a dary rozlišování, kdy a co je třeba druhému dát, aby to bylo k větší slávě Boží a prospěchu bližnímu i mně samotnému. Součástí almužny je už i naše snaha o seznámení se se základními formami potřeb a chudoby a s odpovídajícími podobami pomoci.

Bůh není milosrdný bez vztahu ke spravedlnosti. Vede sice k dobrému a smilovává se nad kajícími hříšníky, ale také trestá ty, kdo mají srdce zatvrzelé, kdo činí zlo. Pravé milosrdenství, almužna, by neměla být planým soucitem. Může mít proto také formu odmítnutí, napomenutí nebo trestu, ovšem ve vztahu

¹⁶⁶ DESCAMPS, A., Spravedlnost, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 469.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 470.

¹⁶⁸ RUPNIK, M. I., *Uvedení do duchovního života*, s. 58.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 59.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 59.

k dobru. „Zachránit spravedlivý řád je lepší než změkčilá dobrota.“¹⁷¹ Není tedy pravou almužnou, když se vyhýbáme nesnadnému rozlišování dobra v určité situaci a děláme to, co je pro nás nejsnazší. Tak můžeme např. dát bezdomovci peníze, abychom si splnili „povinnost“ a neřešíme, jaké to může mít dlouhodobější důsledky. Nebo si jich radši vůbec nevšímáme, abychom s ním nemuseli mluvit nebo pro něj něco udělat, například se zajímat o možnosti, které bychom mu mohli nabídnout k dlouhodobějšímu řešení situace.

Zmínili jsme, že se princip lásky nedá vtěsnit do několika podob nebo pouček. Na druhou stranu ale odpovídá principu vtělení určitá konkretizace a řád, v němž je možné zaznamenat osvědčené formy milosrdenství a almužny. Tak postupně krystalizovaly zejména skutky milosrdenství tělesného i duchovního, které se dodnes užívají jako pomůcka při výčtu možností. Ovšem, jak jsme si uvedli již v kapitole o almužně u Tomáše Akvinského, jedná se o výčet zástupný, nikoli úplný. Spíše reprezentuje mnohost lidských potřeb, k nimž se má vztahovat vnímavost a tvořivost praktické soucitné lásky.

Almužna se v jakékoli podobě bezprostředně vztahuje k druhému člověku, který se ocitá v nějaké nouzi, trpí nějakým nedostatkem. Může se však jednat také o skupinu lidí, o národ nebo dokonce i o stvořenou zemi, ke které se na nás vztahuje požadavek péče.¹⁷²

2.8 Almužna v životě církve

Udílení almužny se netýká v duchovním životě, jenž je ze své podstaty životem ve společenství, jen jednotlivců, ale i komunit a celého společenství Ježíšových učedníků. Církev se od počátku své existence snažila naplňovat svou povahu a své poslání, které se vyjadřuje v trojím nerozdělitelném úkolu: zvěstování Božího slova (*kérygma*), slavení svátostí (*leitúrgia*) a služba lásky – *caritas* (*diakonia*), jejíž důležitou součástí je i almužna. Ta je ale také propojena s ostatními úkoly.

¹⁷¹ ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, s. 242.

¹⁷² Srov. DE CANDIDO, L., Chudý, in LÉON-DUFOUR, X. (ed.), *Slovník biblické teologie*, s. 348.

Almužna a kérygma

„*Kérygma* má nevyhnutelně sociální obsah. V samotném jádru evangelia je komunitní život a péče o druhé. Obsah první zvěsti má bezprostřední morální odezvu, jejíž středem je čínorodá láska (charita).“¹⁷³

Udílení almužny čerpá inspiraci z Božího slova, nechává se obohacovat duchem přikázání lásky, které má své kořeny již ve Starém zákoně a plně je vyjasněno v Novém. Dobročinnost i v podobě almužny vychází z naslouchání a víry, je však také zároveň neoddelitelnou součástí a prostředkem hlásání radostné zvěsti. Umožňuje druhým hmatatelně zakusit opravdové bohatství, které se projevuje radostným, ochotným a velkorysým sdílením všech dober, účinnou láskou k bližnímu, soucitem, který rozumí, pomáhá a podporuje.¹⁷⁴ Je pokračováním Slova, které se stalo tělem, následováním Ježíše Krista, Božího Syna, který se pro nás stal chudým, abychom my zbohatli z jeho chudoby. „Boží Slovo učí, že v bratru se pro každého z nás trvale prodlužuje Vtělení. [...] Co uděláme pro druhé, má transcendentní dimenzi [...] a odpovídá na Boží milosrdenství vůči nám.“¹⁷⁵

Almužna a leitúrgia

Almužna čerpá svou sílu a hodnotu z liturgie, která je pramenem a vrcholem života společenství církve.¹⁷⁶ Zejména to platí o eucharistii, která je zdrojem a vzorem Boží lásky k chudým lidem, ke každému jednotlivému člověku, Božího sklonění k lidské bídě způsobené hříchem a nezaslouženého milosrdenství, které je nejhlubším pramenem spravedlnosti a navrácí člověka sobě samému.¹⁷⁷ A to Bůh touží s lidmi sdílet skrze svátosti, které nám zjednávají účast na nebeské hostině, skrze bohatství svého života tím, že nás přijímá jako své syny a dcery. Almužna jako konkrétní projev milosrdenství je naší odpovědí a naším konkrétním uskutečňováním pokání, obrácením srdce od sobectví, lakomství a lhostejnosti k zájmu o druhé, štědrosti a účinnému soucitu v síle zakoušeného

¹⁷³ PAPEŽ FRANTIŠEK, *Evangelii gaudium*, č. 177.

¹⁷⁴ Srov. tamtéž, č. 179.

¹⁷⁵ Tamtéž, č. 179.

¹⁷⁶ Srov. 2. VAT. KONCIL, konstituce *Sacrosanctum concilium*, č. 10.

¹⁷⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Dives in misericordia*, č. 14.

Božího milosrdenství. Almužna je proto trvalou součástí nového života přijatého ve křtu, upevňovaného a posilovaného eucharistií a aktuální součástí při jeho obnově a očišťování ve svátosti smíření.

V tomto kontextu je potřeba zdůraznit i význam sbírek při liturgických shromážděních, které symbolizují naši vděčnost Bohu za jeho dary a souvislost mezi eucharistií a přikázáním lásky k bližním. „Pán Ježíš, chléb věčného života, nás pobízí, abychom byli pozorní k bídě, v níž se nachází velká část lidstva.“¹⁷⁸

Almužna a diakonia

Diakonii jako jednu ze základních úloh církve nám objasnil a k jejímu plnění povzbudil papež Benedikt XVI. v encyklice *Deus caritas est*. „Láska k bližnímu zakořeněná v lásce k Bohu je především úlohou pro jednotlivého věřícího, ale je také úlohou pro celou církevní komunitu.“¹⁷⁹ Je totiž projevem trojiční lásky, na níž má církevní komunita účast skrze Ducha svatého.¹⁸⁰ Proto „láska potřebuje také organizaci jakožto předpoklad uspořádané komunitní služby“.¹⁸¹

Almužna souvisí s podporou rozmanitých podob charity církve i všech organizací nasazujících se ve prospěch trpících a chudých, mezi nimiž je důležitá spolupráce i přes odlišnou identitu a poslání. Také je důležité si připustit skutečnost, že „každý, kdo je schopen milovat bližního a prožívat jeho utrpení jako své vlastní a kdo je ochoten se pro něj nasazovat, z křesťanského hlediska vlastně slouží Kristu a nemůže být od Ježíše daleko“.¹⁸² Přesto by si křesťanská charita a almužna neměla nechat vzít svůj jas tím, že se nechá rozmělnit do podoby společensky obecně prospěšné organizace a filantropické pomoci. Jejím nezastupitelným přínosem je, že křesťanským duchem ovlivňuje i občanské instituce.¹⁸³

¹⁷⁸ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*, č. 90.

¹⁷⁹ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, č. 20.

¹⁸⁰ Srov. Tamtéž, č. 19.

¹⁸¹ Tamtéž, č. 20.

¹⁸² POSPÍŠIL, C. V., *Teologie služby*, s. 137. Srov. Mt 25,37n.

¹⁸³ Srov. BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, č. 30.

2.9 Význam almužny v současném světě

Almužna je na jednu stranu neoddělitelným a stálým základem křesťanského života, ale zároveň reaguje na konkrétní podoby chudoby a nouze té které doby, jak nám na to poukazují i dějiny. Obdobně jako se duchovní život konfrontuje se současným světem, tak se i udílení almužny vypořádává s myšlením a postoji dnešních lidí.

Klima současného světa je poznamenáno *postmodernismem*, jenž je charakterizován ztrátou víry a důvěry v Boha i člověka. Obě roviny mají svůj dopad také při udílení almužny. Vytrácí se zakoušení Boží štědrosti, vnitřní bohatství, které bychom mohli projevovat navenek druhým. Mizí křesťanský aspekt almužny obohacující druhé nejen materiálně, ale i duchovně. Člověk má malou hodnotu, a proto se na lidi potřebné někdy hledí jako na zátěž, jíž by bylo nejlépe se zbavit.

Člověk je dnes silně ovlivněn *individualismem* a *subjektivismem*. Relativizuje se význam sjednocující transcendentní pravdy. Zkušenosti a obecně uznávané hodnoty almužny se ztrácejí v nejasné změti individuálních motivů a důvodů. I když se někdy nevytrácí její náboženský aspekt, mívá se s křesťanským. Člověk žije spiritualitu podle svých vlastních představ, vybírá si z mnoha možností to, co mu zrovna vyhovuje. Kritériem rozhodování je naše cítění, obliba. Může nás však náš cit přivést k lásce k bližnímu, tedy soucitu, účasti na jeho nepříjemné situaci? Je jasné, že almužna jako skutek milosrdné účasti obrací logiku subjektivního uvažování a vnáší do mezilidských vztahů kritérium nebo kvalitu, jež mění způsob rozhodování a spojuje nás s druhými namísto odloučení a vyhýbání se nepříjemným situacím i lidem.¹⁸⁴

Ekonomii modernismu, kde přece jen měl ještě kapitalista nějaký kontakt s dělníkem, nahrazuje *finančnictví*, kde se prostřednictvím počítačů abstraktně ovlivňují životy mnoha lidí, s nimiž ředitel podniku nemusí ani přijít do styku. Manipulace s lidmi obdobně jako se vším ostatním se stává hrou bez

¹⁸⁴ Srov. RUPNIK, M. I., Cesty nové evangelizace ve střední a východní Evropě v postmoderní situaci, in AMBROS, P., AJ., *Nová evangelizace*, s. 31.

odpovědnosti, člověk jako osoba je prostředkem, nikoli cílem. Pravá křesťanská almužna pomáhá řešit chudobu, ale ne bez vztahu k chudému, a podněcuje k odpovědnosti.¹⁸⁵

Dalším charakteristickým jevem je *konzumismus*. Jde o způsob života zaměřený k získávání a hromadění majetku, užívání si jeho vlastnictví, uspokojování potřeb i pseudopotřeb vytvářených nutností spotřeby vyrobeného. Může dojít až k tomu, že se vše stává předmětem mého uspokojení včetně druhých lidí jako konkurentů v boji. Jde o atmosféru podporující chamtivost a vlastnění. Křesťanská almužna naopak inspiruje k vnímání druhých a uspokojení jeho potřeb se zaměřením k Bohu. Kritériem života není hromadění majetku, ale dělení se o něj při vědomí jeho pravé hodnoty a rozlišení svých pravých potřeb a cesty ke štěstí, k níž patří skromnost a pokora. Pravého štěstí se nám nemůže dostávat prostřednictvím vlastnění věcí, jak nám to slibují reklamy, ale skrze život ve skutečných vztazích, kde věci jsou prostředkem vyjádření Boží lásky sdílené mezi lidmi.

Ekonomizace myšlení nás dnes zase uvádí do kalkulací spojených pouze s užitekem pro mě samého. Toto počítání je provázáno úzkostí vyplývající z touhy získat více, zabezpečit se plně v současnosti i do budoucnosti, získat postavení ve společnosti díky majetku, popř. získat vliv. Podobně při udílení almužny můžeme kalkulovat a úzkostně se ptát, co z toho mám, když někomu něco dám. Takové uvažování však chudé vnímá buď s nadřazenou blahosklonností očekávající řádnou vděčnost a uznání, nebo stereotypně bez rozdílu jako ty, kdo si to mají vyřešit sami, protože si za to sami mohou (např. jako lenochy nebo opilce). Opravdová almužna i zde přináší jistý protiklad a proměnu. Primární otázkou není užitek, protože čerpá z bohatství, které už má a které překonává jakýkoli lidský majetek. Udílení není provázáno úzkostí, ale radostí. Nezištnost Boží lásky je zdrojem mé nezištnosti. Spravedlnost je pozvednuta milosrdenstvím k novému prožívání vztahů a života v paradoxu, kde čím víc dám, tím víc

¹⁸⁵ Srov. RUPNIK, M. I., Cesty nové evangelizace ve střední a východní Evropě v postmoderní situaci, in AMBROS, P., AJ., *Nová evangelizace*, s. 31.

dostanu. To, co přesahuje moje myšlení, prožívám pokojně ve vztahu k Bohu, jehož péči prožívám jako milovaný syn.

V neposlední řadě současný svět charakterizuje *globalizace*. Naše prožívání a myšlení je konfrontováno nejen s lidmi, které skutečně potkáváme doma, v práci, na ulici, tam kde procházím, ale také s lidmi a situacemi celého světa, s nimiž se setkávám virtuálně prostřednictvím médií. Problém chudoby se netýká jen jednotlivců a skupin, ale celých národů. Na jedné straně se vůči tomu můžeme vymezit a nezúčastněně to pozorovat. Na druhé straně se můžeme utopit v množství a hloubce lidské nouze, v níž se tolik lidí po celém světě nachází, a zůstat pasivně soucitní až neteční i vzhledem k chudým kolem nás. Pravá almužna je zralou odpovědí na poznané formy chudoby, která nachází soulad mezi solidaritou k blízkým i vzdáleným a v míře solidarity podle vlastních možností a podle vlastního povolání.

Almužna stejně jako přikázání lásky k bližnímu ve všech aspektech nebude nikdy zbytečná a bude i v té nejspravedlivější společnosti vždy potřeba. Tato láska „neposkytuje lidem pouze materiální pomoc, ale také občerstvení pro duši a péči o ni, což bývá často potřebnější nežli materiální podpora“.¹⁸⁶ Almužnou přitom může být i nasazení svých sil a prostředků nebo dobrovolné angažování se ve prospěch spravedlivého uspořádání a produhovnění společenského života, v němž kromě spravedlnosti je vždy potřeba i lásky, která vnímá člověka v jeho celistvosti, nikoli jen v materialistické omezenosti.

2.10 Axiomy při udílení almužny

Ve spirituální teologii se mluví o tzv. *axiomech*, které jsou určitými přístupy k duchovní zkušenosti, slovy, z nichž lze vyjít a na nichž lze stavět, kritérii, o něž se můžeme opřít v praxi duchovního života.¹⁸⁷ Tyto axiomy je však třeba vnímat v kontextu celku, tedy Boha, který je na jednu stranu neuchopitelný

¹⁸⁶ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, č. 28.

¹⁸⁷ K bližšímu vysvětlení pojmu viz. ALTRICHTER, M., Mluvíme s idejemi, anebo s člověkem?; in HAAS, A., MARCHAL, H., RUPNIK, M. I. a A. SOLIGNAC, *Studijní texty ze spirituální teologie I. Axiomy duchovního života*, s. 8, pozn. 4.

(neaxiomatizovatelný), ale na druhou stranu se nám dává sám konkrétním způsobem poznávat (kenoticky se axiomatizuje) jako dar.¹⁸⁸ O axiomech pak můžeme mluvit s ohledem na vědomí rizika upadnutí do dvou extrémů: duchovní život jen podle obecných pouček nebo bez možnosti zobecnění (např. společné zkušenosti).¹⁸⁹

Předvídatelný i nepředvídatelný pohyb odehrávající se mezi těmito polohami charakterizuje duchovní život vůbec a projevuje se i u našeho tématu almužny. Vše, co jsme dosud o almužně napsali, se uplatní také v těchto principech, jimiž se řídíme ve svém životě. Mnoho lidí např. hledá jednoduchou odpověď na otázku, kterou v nich probouzí situace setkání s potřebnými. Hledají jednoduché principy, které by jim usnadnily vztah k těmto lidem, popř. aby dosahovali snadně a viditelně přislíbených plodů almužny. Jednoznačné a vždy platící principy zde ale nefungují, protože se jedná o události osobní (odehrávající se mezi osobami) a kontextuální (související se situací, potřebami a možnostmi řešení).

Na druhou stranu je ale možné se opřít o určitá základní pravidla, nacházet kotvy v nezměrnosti lidské zkušenosti a dosahovat pokoje, ke kterému nás má v posledku naše úsilí vést. Vždyť právě Duch svatý je v nás zárukou jednoty v rozmanitosti i rozmanitosti v jednotě, v níž zde na zemi spolu s druhými podle obrazu Trojice kráčíme v dialektice svobody, spravedlnosti a milosrdenství.

Nápomocny nám mohou být například tyto axiomy,¹⁹⁰ jež si každý člověk může rozvinout podle své vlastní zkušenosti:

Nehledět na detail bez účasti na osobním Celku pro nás může znamenat skutečnost vycházet do našich každodenních situací ve spojení s Bohem, který je naším průvodcem a zárukou tvořivého sjednocujícího indiferentního (pokojného) přístupu k nečekaným situacím a požadavkům. Jde o vzájemně propojený hermeneutický kruh mezi Celkem a uskutečňováním almužny. Naše almužna se

¹⁸⁸ Srov. ALTRICHTER, M., Mluvíme s idejemi, anebo s člověkem?; in HAAS, A., MARCHAL, H., RUPNIK, M. I. a A. SOLIGNAC, *Studijní texty ze spirituální teologie I. Axiomy duchovního života*, s. 8, pozn. 4.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 9.

¹⁹⁰ Inspirované příležitostnými pravidly k duchovnímu životu z knihy ALTRICHTER, M., *Příručka spirituální teologie*, s. 72-80.

odehrává ve vztahu k celku našeho života, nejen k jednotlivým událostem, je součástí našeho životního povolání, celkového životního postoje, odráží se v ní (v části) náš vztah k Bohu (Celku). Při jejím udílení musíme brát ohled na souvislosti situace a možnosti mé (ohled na zabezpečení rodiny) a potřeby přijímajícího (skutečné a domnělé). Nejsme sami odborníky na situace chudoby, můžeme se například poradit s druhými nebo nabídnout pomoc organizací.

Dialog mezi osobami. Při udílení almužny je darující i obdarovaný živou osobou, obrazem Božím, s rovnocennou důstojností, i když někdy aktuálně v odlišných životních podmínkách (které se mohou kdykoli změnit). Určitá forma vztahu k chudým, k jejich jinakosti a překonání sebe sama vůči jejich nepříjemnosti, nás učí lásce, jež je pro tyto lidi obohacím (v našich podmínkách mnohdy větším než „dvacka“). Například tím, že si jich všimneme, pohlédneme na ně a třeba i řekneme nějaké slovo. Ovšem pokud to je upřímné, nikoli násilné a manipulativní.

Být činný navenek, ale ne útočný k osobě. Tzn. vytvářet pozitivní atmosféru, mluvit o almužně jako něčem pozitivním. Přitom nemusíme mluvit o sobě, vynášet se svými skutky nebo si stěžovat na druhé, neustále rozebírat, co, kdo, proč mohl dát, nedat, hledat argumentace, vyvracet apod. Je třeba věci rozvážit, ale také jednat a jít dál bez planého kritizování a posuzování.

Každý má svůj komplex méněcennosti anebo komplex přezíravé důležitosti. Při žádostech o almužnu se někteří lidé velmi snadno nechají strhnout k tomu, že dávají všem jen proto, že nedokážou odmítnout. Může se pak stát, že je to svádí k nadhodnocení této části a uzavírání se jiným rovinám duchovního života. Naopak může někdo s velkým nadbytkem peněz v kapse bez povšimnutí procházet světem, který je pro něj v pořádku, aniž by si všiml hladových lidí. Nebo stačí i jen to, že projde kolem smutného, kterého by potěšil jeho pohled.

Takto by se jistě daly nacházet další axiomy, které mohou napomáhat orientaci při uskutečňování opravdové almužny, ale to už ponecháváme obdobně jako evangelium tvořivosti a řádu lásky v rozličnosti životních situací.

2.11 Rozmanitost podob křesťanské almužny

Na samotný závěr můžeme nastínit rozmanitost a možnosti podob almužny v duchovním životě, která vyvěrá jak z mnohotvárné materiální a duchovní bídy lidí a světa, tak i z tvůrčí schopnosti lásky oživované Duchem svatým. Z Božího zjevení a tradice církve vyvstal zástupný (nikoli vyčerpávající) seznam skutků milosrdenství *tělesného*: sytit hladovějící; poskytovat přístřeší lidem bez domova; oblékat ty, kdo nemají nic na sebe; ujímat se těch, kdo jsou na cestách; navštěvovat nemocné; navštěvovat uvězněné; pohřbívat zesnulé; a *duchovního*: dávat radu pochybujícím; poučovat neznalé; napomínat ty, kdo hřeší; těšit zarmoucené; odpouštět urážky; trpělivě snášet obtíže; prosit Boha za živé i zemřelé.

Formou almužny mohou tedy být místo peněz různá povzbuzení, poučení či napomenutí těch, kteří nás žádají o peníze, ale mají možnost dlouhodoběji a důstojněji řešit svou situaci jinak. To nás pobízí k seznamování se s možnostmi řešení jejich situace, které jim pak můžeme nabídnout místo jednorázové, málo účinné nebo dokonce škodlivé pomoci.

Augustin říká, že největší almužnou je odpuštění, kterým prokazujeme milosrdenství nikoli tomu, kdo nám neudělal nic špatného, ale právě tomu, kdo zneužil naší pomoci nebo nám jinak ublížil.¹⁹¹ Právě zde se totiž může prokazovat specifický charakter křesťanské lásky, která je univerzální a zahrnuje všechny lidi včetně nepřátel.

Udílení almužny se nevztahuje pouze k potřebám bližních, kteří žijí bezprostředně kolem nás a s nimiž se setkáváme na ulicích, ale i k těm, s jejichž nouzí se seznamujeme skrze sdělovací prostředky. Četná podoba bídy kolem nás vede k odpovědnému rozlišování (i skrze modlitbu), pro koho a jak jsme zrovna my povoláni se angažovat a sdílet s ohledem na naše možnosti a na ty, o něž máme pečovat nejprve (rodina, farnost atd.).

¹⁹¹ AUGUSTIN, Enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe et caritate, č. 73; in SVATÝ AUGUSTIN, *Katechetické spisy*, s. 122.

Může se jednat o naše individuální nasazení nebo podporu pomáhajících charitativních a humanitárních organizací; angažování se v politických nebo neziskových aktivitách na podporu spravedlnosti mezi lidmi a národy; o sdílení materiálních, duševních nebo duchovních dober; o nezištné darování hmotných prostředků nebo svého času, energie a zájmu potřebným a opuštěným skrze různé formy dobrovolnictví. Těmito způsoby mohou všichni, zejména mladí lidé, využívat svou energii, naplňovat volný čas a nacházet důležitou „školu života, kde se učí solidaritě a ochotě dávat ne pouze něco, nýbrž sebe samé“.¹⁹²

Možností kolem nás nebo v nás je mnoho a záleží na naší otevřenosti Duchu svatému, příp. na vedení dobrým duchovním rádcem, našem zájmu o problematiku a ochotu učit se, do jaké míry se necháme proměňovat k obrazu Syna, aby naše almužna byla nejen materiální, ale i vpravdě duchovní záležitostí k větší slávě Boží a k spáse naší a celého světa.

¹⁹² BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, č. 30.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo hlouběji proniknout do tajemství křesťanské almužny, osvětlit její základy, hodnotu a charakter ve vztahu k duchovnímu životu a ozřejmit některé momenty rozlišování a aplikace.

V první kapitole jsme se věnovali historickému vývoji pojetí almužny prostřednictvím pramenů a literatury, zejména Písma svatého, dále příspěvků církevních otců, některých významných osobností a hnutí dějin spirituality. V závěru kapitoly jsme se ještě pozastavili nad významnými teologickými syntézami Tomáše Akvinského (*Summa theologiae*) a Vladimíra Solovjova (*Duchovní základy života*). Toto studium přineslo důležité poznatky vycházející ze zkušenosti a promyšlení almužny v dějinách církve. I když se základní nauka o křesťanské almužně příliš neměnila, její pojetí a podoby se proměňovaly v závislosti na různých dějinných a sociálních souvislostech, chápání bohatství a chudoby v duchovním životě. Tomáš Akvinský přispěl systematizací a popisem kritérií, která napomáhají k praktickému rozlišování a udílení almužny. Vladimír Solovjov představil mimořádnou syntézu duchovních základů života (modlitba, půst a almužna) a naznačil způsob, jak dnes můžeme o almužně uvažovat.

Ve druhé kapitole jsme promýšleli rozmanité aspekty almužny, nacházeli její základy, charakter a hodnotu a v rámci jednotlivých částí některé momenty rozlišování a možné aplikace v praxi. Základem a vzorem almužny je Nejsvětější Trojice a dar eucharistie, Boží láska, která nás učí milovat sebe i druhé. Udílení almužny se přitom uskutečňuje skrze stvořený svět, v němž žijeme a máme se ve spravedlnosti a milosrdenství dělit o to, co je nám Bohem darováno a svěřeno. Opravdové prožívání toho, že jsme Bohem obdarováni, je základem naší schopnosti obdarovávat druhé, naší štědrosti.

Ze zkušenosti víme, že almužna (dobročinnost, charita) je součástí obecné mezilidské solidarity. Ale nejen to. Je součástí dobrodružství duchovního života, vztahu člověka s Bohem a lidí mezi sebou skrze Krista v Duchu svatém. Žijeme z darů Stvořitele a jimi uskutečňujeme naše povolání k lásce. Přetváříme náš svět v Boží království, které už je mezi námi, ale ještě ne zcela. Křesťanská almužna

zjevuje tuto skutečnost a odhaluje naše obrácení k Bohu, náš nový život v Boží lásce spočívající v nezištném darování i přijímání. Udílení almužny není jednosměrné, nesměruje jen k prosícímu, ale má (často opomíjenou) hodnotu i pro darujícího. Štědrostí vyvěrající ze zkušenosti s Boží štědrostí naplňujeme své bytí v Synu, stáváme se syny našeho Otce, obnovujeme v sobě Boží obraz a zdokonalujeme se k podobě svatého, milosrdného a dokonalého Otce. Udílení almužny je chválou Boha i naší spásou.

Naše vnímavost k potřebám druhých a ochota dělit se nás zbavuje strachu a živí se nadějí a touhou po setkání s Kristem. Přináší nám pokoj, ale vybízí i k pozornosti. Potřební a chudí lidé jsou stále mezi námi a jejich prostřednictvím je s námi Ježíš. Jeho výzva k almužně je proto vždy aktuální. Někdy nám jen chybí dostatečná motivace. Tu posiluje, když se snažíme o poznání základů a podstaty almužny, její hodnoty a charakteru. K tomu patří i zralé rozlišování některých důležitých momentů při udílení almužny, které předpokládá duchovní doprovázení a formaci. Důležitým činitelem je naše srdce a jeho čistota, schopnost překonávat tendenci k sobectví, holedbavosti a touze po obdivu. Na druhou stranu nelze opominout schopnost vnímat druhého a vidět skutečné potřeby lidí kolem nás. Opravdová almužna nejen vychází z již proměněného srdce, ale také jej pomáhá dále očišťovat (přikrývá hříchy). Je projevem naší kajícího, vědomí, že jsme obdarováni odpuštěním, o něž se chceme dělit. Askeze, ovládnutí přirozenosti a úsilí o duchovní růst z lásky k Bohu a ve prospěch druhých, nás chrání před bezbřehou náklonností nebo naopak lhostejností. Dává prostor Božímu jednání a přetváření sebe i světa kolem nás. To se uskutečňuje nejen skrze společenské instituce, ale také skrze všední skutky praktické a soucitné lásky v osobních vztazích a setkáních.

Význam almužny je možné podpořit také z jejího místa v životě církve a v jejím poslání, jímž je hlásání evangelia, slavení liturgie a služba lásky. Překračuje však hranice církve a má potenciál přinášet do světa evangelium činorodou láskou.¹⁹³

¹⁹³ Srov. PAPEŽ FRANTIŠEK, *Evangelii gaudium*, č. 177.

Život přináší rozličné situace a člověk navzdory jejich různosti potřebuje nějaká kritéria (axiomy), která mu napomáhají při udílení almužny. Proto jsme krátce nastínili, jak je chápat a vyvarovat se extrémů. Doufáme, že vše uvedené může pomoci k lepšímu rozlišování a může nás povzbudit k vnímání rozmanitých příležitostí ke štědrosti skrze tvořivou lásku. Dělit se s druhými neznamena rozdávát cokoli komukoli, ale poznávat souvislosti, okolnosti, možnosti, rozlišovat, k jakému způsobu almužny nás volá Pán v našem životě.

Tato diplomová práce přináší podněty pro duchovní život věřících a pro formaci v rámci duchovního vedení. Doufám, že bude přínosem k oživení a rozvoji křesťanského života, k (alespoň nepatrnému) růstu Božího království a přeměně světa velikonočním tajemstvím, které se zjevuje a uskutečňuje i skrze opravdovou křesťanskou almužnu.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

1. BIBLE A CÍRKEVNÍ DOKUMENTY

BENEDIKT XVI. Encyklika *Deus caritas est* ze dne 25. 12. 2005. Praha: Paulínky, 2006. 63 s. ISBN 80-86949-03-6

BENEDIKT XVI. Posynodální apoštolská exhortace *Sacramentum caritatis* ze dne 22. 2. 2007. Praha: Paulínky, 2007. 110 s. ISBN 978-080-86949-32-1

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995. 603 s. ISBN 80-7113-089-3

JAN PAVEL II. Encyklika *Dives in misericordia* ze dne 30.11.1980. Brno: Jiří Brauner, Kartuziánské nakladatelství, 2008. 58 s. ISBN 978-80-86953-21-2

Jeruzalémská Bible. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 2229 s. ISBN 978-80-7195-289-3

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách, přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 871 s. ISBN 80-719-2328-1

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 793 s. ISBN 80-7192-488-1

PAPEŽ FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* ze dne 24. 11. 2013. Praha: Paulínky, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7450-118-0

2. ENCYKLOPEDIE A SLOVNÍKY

DE FIORES, S. a T. GOFFI. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 1295 s. ISBN 80-7192-338-9

LÉON-DUFOUR, X. (ed.). *Slovník biblické teologie*. Praha: Academia, 2003. 658 s. ISBN 80-200-1127-7

CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA. *New Catholic encyclopedia*. Sv. 1, A-Azt. Detroit: Gale, 2003. 953 s. ISBN 0-7876-4005-0

RAHNER, K., VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996. 426 s. ISBN 80-7113-088-5

ŘEHÁK, A. *Patristická encyklopedie*. Praha: Arcibiskupská tiskárna, 1851-1852. 1128 s.

TUMPACH, J. a A. PODLAHA. *Český slovník bohovědný I-V*. Díl I. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakl. Václav Kotrba, 1912. 960 s.

3. PRIMÁRNÍ LITERATURA

AUGUSTIN. *O Boží obci I*. Praha: Vyšehrad, 1950. 693 s.

AUGUSTIN. *Katechetické spisy*. Praha: Krystal OP, 2005. 184 s. ISBN 80-85929-78-3

KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ. *Který boháč bude spasen?* Olomouc: Refugium, 2008. 69 s. ISBN 978-80-7412-001-5

EUSEBIUS PAMPHILI. *Církevní dějiny (Ecclesiastica historia)*. Praha: Česká katolická Charita, 1988.

NOVÁK, J. *Patristická čítanka*. Praha: Česká katolická charita, 1988.

NOVÁK, J. (ed.) *Druhá patristická čítanka*. Praha: Česká katolická charita, 1985.

NOVÁK, J. (ed.) *Třetí patristická čítanka*. Praha: Česká katolická charita, 1985.

SOLOVJOV, V. *Duchovní základy života*. Velehrad: Refugium, 1996. 142 s. ISBN 80-901957-8-4

TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Theologická summa II-II*. Olomouc: Edice Krystal, 1938. 848 s.

4. SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

ABBÉ PIERRE. *Testament*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 183 s. ISBN 978-80-7195-226-8

CANTALAMESSA, R. *Chudoba*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. 87 s. ISBN 80-7192-074-6

CONGAR, Y. J. *Za církev sloužící a chudou*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 130 s. ISBN 80-7192-006-1

FAUSTI, S. *Nad evangeliem podle Lukáše. Porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2011. 847 s. ISBN 978-80-7450-025-1

- FAUSTI, S. *Nad evangeliem podle Matouše. Porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. 631 s. ISBN 978-80-86949-77-2
- GROSSI, V. a P. SINISCALCO. *Křesťanský život v prvních staletích*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1995. 237 s. ISBN 80-85959-04-6
- CHAVLA, N. *Matka Tereza. Fascinující příběh jejího života*. Praha: Pragma, 1998. 256 s. ISBN 80-720-5578-X
- HAAS, A., MARCHAL, H., RUPNIK, M. I. a A. SOLIGNAC. *Studijní texty ze spirituální teologie I. Axiomy duchovního života*. Velehrad: Centrum Aletti, 2003. 164 s. Studijní texty Centra Aletti. ISBN 80-860-4598-6
- IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní cvičení*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2005. 141 s. ISBN 80-867-1537-X
- KOLODIEJCHUK, B. (ed.). *Matka Tereza. Pojd', bud' mým světlem. Soukromá korespondence světice z Kalkaty*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 479 s. ISBN 978-80-7195-228-2
- KOLVENBACH, P. H. Následovat chudého Krista. In *Jezuité: bulletin*. Česká provincie TJ. Praha, Provincialát české provincie Tovaryšstva Ježíšova, 1992, č.11, s. 254-259.
- LALLEMANT, L. *Spiritualita srdce. Duchovní učení*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2009. 342 s. Societas (Refugium Velehrad-Roma). ISBN 978-80-7412-038-1
- MESSINA, R. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 148 s. ISBN 80-719-2859-3
- POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. 590 s. Teologie. ISBN 978-80-7195-465-1
- POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748-1
- RUPNIK, M. I. Cesty nové evangelizace ve střední a východní Evropě v postmoderní situaci. In AMBROS, P., AJ. *Nová evangelizace*. Velehrad: Refugium, 2000. 113 s. ISBN 80-860-4549-8. s. 30-37.

- RUPNIK, M. I. *Vybrané otázky z antropologie. Člověk a vzkříšení*. Velehrad: Refugium, 2003. 236 s. Studijní texty (Centrum Aletti). ISBN 80-86045-99-4
- SALESKÝ, F. *Úvod do zbožného života*. Praha: Zvon, 1990. 246 s. ISBN 80-7113-025-7
- SENECA, L. A. *O duševním klidu*. Praha: Odeon, 1999. 398 s. Antická knihovna, 68. ISBN 80-207-1020-5
- ŠPIDLÍK, T. *Eucharistie – lék nesmrtelnosti*. Velehrad: Refugium, 2005. 93 s. Současné otázky. ISBN 80-86715-39-6
- ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. 3. vyd. (v nakl. Refugium). Velehrad: Refugium, 2005. 471 s. ISBN 80-86715-34-5
- ŠPIDLÍK, T. *Spiritualita křesťanského Východu. Systematická příručka*. Velehrad: Refugium, 2002. 614 s. ISBN 80-86045-84-6
- ŠTIVAR, B. J. (ed.). *Spisy sv. Františka a sv. Kláry*. Velehrad: Ottobre 12, 2001. 214 s. Františkánské prameny, sv. 1. ISBN 80-865-2803-0
- TOMÁŠ KEMPENSKÝ. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001. 251 s. ISBN 80-7295-019-3
- WEISMAYER, J. *Život v plnosti. Dějiny a teologie duchovního života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. 231 s. ISBN 80-855-2752-9